

Kiristys ja kiristyksen yritys: tunnusmerkistö ja oikeuskäytäntö

Elina Hallberg

3/2023

TIIVISTELMÄ

Elina Hallberg: Kiristys ja kiristyksen yritys: tunnusmerkistö ja oikeuskäytäntö

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Pekka Björk

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Opinnäytetyön aiheena on rikoslain 31 luvun 3 §:n mukainen kiristys ja kiristyksen yritys. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kiristyksen tunnusmerkistöä, eli sen eri tunnusmerkistötekijöitä ja tunnusmerkistön soveltuvuutta eri tilanteisiin. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan kiristyksen yritystä ja sen rajoja. Tutkimusmenetelmä on lainopillinen ja tutkimuksen pääasiallisina lähteinä toimivat hallituksen esitykset, oikeuskirjallisuus sekä hovioikeuden ratkaisut.

Kiristyksen tunnusmerkistö edellyttää kiristysuhkausta, jonka avulla toinen pakotetaan luopumaan taloudellisesta edusta. Kiristysuhkaus voi olla millä tahansa uhrin näkökulmasta negatiivisella asialla uhkaamista, eikä kiristyksen tunnusmerkistö edellytä, että uhkaus tulee toteuttaa jollakin rikollisella teolla uhkaamisella. Uhkauksen avulla toteutetaan pakottaminen, eli uhkauksen ja taloudellisesta edusta luopumisen välillä tulee olla syy-yhteys. Taloudellinen etu voi olla mitä tahansa sellaista, josta luopuminen heikentää uhrin varallisuusasemaa. Lisäksi taloudellisen edun tulee olla sellainen, johon rikoksentehtijällä tai sillä, jonka puolesta hän toimii, ei ole laillista oikeutta.

Kiristyksen yrityksen rangaistavuus edellyttää, että kiristysuhkaus on esitetty. Lisäksi yrityskynnyksen täytyminen edellyttää, että uhkauksella on saatu aikaan vaara kiristyksen täyttymisestä. Kiristyksen tunnusmerkistöstä johtuu, että se, milloin uhkauksella on saatu aikaan vaara kiristyksen täyttymisestä, on jokseenkin ongelmallista. Vaaraedellytystä täytyy arvioida myös uhrin näkökulmasta eli subjektiivisesti, sillä vaaraedellytyksen täytyminen on uhrin psyykeeseen ja asennoitumiseen liittyvä seikka. Vaaraedellytys täytyy, kun uhkaus vaikuttaa uhrin asennoitumiseen siten, että uhkaus on omiaan saamaan uhkauksen kohteen taipumaan uhkaukseen.

Sivumäärä: 34 sivua

Tarkastuskuukausi ja vuosi: maaliskuu 2023

Avainsanat: kiristys, rikoksen yritys, kiristyksen yritys, uhkaus, pakottaminen, taloudellinen etu

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Johdatus aiheeseen	1
1.2 Tutkimuskysymykset	2
1.3 Tutkimusmenetelmä	4
1.4 Aiemmat tutkimukset	5
1.5 Työn rakenne	6
2 KIRISTYSRIKOSTEN SÄÄNTELYSTÄ	6
2.1 Kiristyksen rangaistavuus ja sääntelyn tausta.....	6
2.2 Kiristyksen suhde muihin rikoksiin	8
3 KIRISTYKSEN TUNNUSMERKISTÖ	10
3.1 Kiristysuhkaus	10
3.2 Taloudellisesta edusta luopuminen.....	12
3.3 Pakottaminen – syy-yhteys uhkauksen ja taloudellisesta edusta luopumisen välillä	13
3.4 Törkeä kiristys	14
3.5 Oikeuskäytäntö.....	16
4 KIRISTYKSEN YRITYS	19
4.1 Rikoksen yrityksen rangaistavuus.....	19
4.2 Kiristyksen yrityskynnys.....	21
4.3 Kiristyksen yrityksestä kiristykseen.....	23
4.4 Oikeuskäytäntö.....	24
5 TULOKSET	28
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	32
7 POHDINTA	33
LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus aiheeseen

Lokakuussa 2020 uutisiin nousi psykoterapiakeskus Vastaamoon kohdistunut tietomurto. Yritys kertoi siihen kohdistuneen tietomurron, jossa yrityksen asiakkaiden luottamuksellisia tietoja on viety ja julkaistu internetissä. Vastaamon hallituksen puheenjohtaja Tuomas Kahri kertoi, että tuntematon hyökkääjä on yrittänyt kiristää yritystä.¹ Varsinaisten tietomurtojen kerrottiin tapahtuneen jo vuosina 2018 ja 2019. Tietomurron ja yrityksen kiristämisen lisäksi nimimerkillä ”ransom_man” toimiva kiristäjätaho lähetti asiakasrekisteristä löytämilleen yhteystietojen kautta asiakkaille kiristysviestejä, joissa tämä vaati asiakkaita maksamaan itselleen bitcoin-virtuaalivaluuttaa uhaten muuten julkaistaviksi näitä koskevat tiedot². Ainakin pieni osa asiakkaita maksoi vaadittuja lunnaita, jotta heidän tietojensa ei julkaistaisi verkossa³. Aluksi asiakkaiden luottamuksellisia tietoja julkaistiin niin sanotussa Tor-verkossa, mutta elokuussa 2021 uutisoitiin, että tietoja on vuodettu myös avoimen verkon puolelle, joskaan tekijä ei välttämättä ole sama kuin alkuperäinen tietomurron tekijä tai kiristäjä⁴.

Vuonna 2021 kiristysrikoksia tuli viranomaisten tietoon 1832, kun taas vuonna 2020 niitä tuli viranomaisten tietoon 19 611⁵. Vuoden 2020 poikkeuksellisen korkea luku selittyikin Vastaamoon kohdistuneen tietomurron seurauksena vuodettujen luottamuksellisten asiakastietojen avulla tehdyillä kiristyksillä tai niiden yrityksillä. Vastaamon asiakkaisiin kohdistuneet kiristykset ja niiden yritykset ovat vain yksi esimerkki tavasta, joilla kiristyksiä voidaan tehdä. Yhteiskunnan erilaisten toimintojen digitalisoituminen avaa myös mahdollisuuksia erilaisille palvelunestohyökkäyksille ja tietomurroille, joiden avulla yrityksiltä ja julkisilta organisaatioilta pyritään kiristämään rahaa. Toisaalta myös yksityishenkilöt ovat verkossa alttiita erilaisille huijauksille ja kiristysyrityksille. Erilaiset huijauskirjeet ovat yleinen tapa pyrkiä kiristämään yksityishenkilöitä esimerkiksi maksamaan rahaa, jotta hänestä ei paljasteta jotain arkaluonteista tietoa⁶.

Toisaalta kiristysrikos voi olla hyvin erilainen kuin edellä kuvatut tietoverkon kautta tapahtuvat kiristykset. Kiristykset liittyvät usein esimerkiksi huumausaine- tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen,

¹ Helsingin Sanomat 2020b.

² MTV Uutiset 2020.

³ Helsingin Sanomat 2020a.

⁴ Helsingin Sanomat 2021.

⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT) 2022.

⁶ Kyberturvallisuuskeskus 2021.

jossa vaikkapa huumevelkoja pyritään saamaan maksetuksi kiristämällä uhria väkivallalla uhkaamalla. Usein tällaisiin tapauksiin liittyy myös toteutettua väkivaltaa.⁷ Huumausaine- ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät kiristykset tulevat vain harvoin poliisin tietoon.

Syksyllä 2022 Helsingin poliisilaitos tiedotti, että poliisin tietoon on tullut syksyn aikana useita tapauksia, joissa epäillyt ovat pyytäneet alaikäisiltä alastonkuvia ja -videoita ja kiristäneet heiltä rahaa. Tavoitteena tapauksissa on ollut nimenomaan taloudellinen hyötyminen seksuaalisen hyväksikäytön sijaan. Poliisi arvioi, että todennäköisesti suurin osa rikoksista ei tule poliisin tietoon uhrin kokemuksen häpeän ja pelon vuoksi.⁸ Myös Euroopassa ”sextortion”-termillä kulkeva alastonkuvilla tai -materiaalilla kiristäminen on lisääntynyt räjähdysmäisesti, ja se kohdistuu myös lapsiin⁹. Edellä mainitut esimerkit ovat vain pieni osa kiristysrikosten toteuttamisen tavoista, mutta kiristyksen tunnusmerkistöön kuuluva uhkaus aiheuttaa hyvin usein jonkinlaista pelkoa tai häpeää, minkä vuoksi rikoksista ei välttämättä uskalleta ilmoittaa viranomaisille. Häpeän ja pelon lisäksi kiristys aiheuttaa myös taloudellisia menetyksiä, jotka tapauksesta riippuen voivat olla suuriakin.

1.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyö käsittelee kiristyksen tunnusmerkistöä, minkä lisäksi työssä tarkastellaan kiristyksen yritystä. Opinnäytetyössä on kaksi päätutkimuskysymystä ja päätutkimuskysymyksiin vastauksiksi asetetaan alakysymyksiä, joiden avulla päätutkimuskysymyksen eri osa-alueita voidaan hahmottaa ja päätutkimuskysymystä täsmentää. Tutkimuskysymykset työssä ovat:

1. Milloin kiristyksen tunnusmerkistö täyttyy ja milloin ei?

Rikoksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää, että jokainen tunnusmerkistössä mainittu niin sanottu tunnusmerkistökäsite täyttyy. Mitä tekijöitä kiristyksen tunnusmerkistö sisältää? Mitä kiristyksen tunnusmerkistö kokonaisuudessaan edellyttää kiristykseenä rangaistavalta teolta?

Päätutkimuskysymystä tarkentavia alakysymyksiä ovat:

A. Mitä tarkoitetaan kiristystä koskevassa säännöksessä mainituilla uhkauksella, taloudellisesta edusta luopumisella ja pakottamisella?

⁷ MTV Uutiset 2018.

⁸ Suomen poliisi 2022.

⁹ Iltä-Sanomat 2017.

Nämä ovat kiristyksen tunnusmerkistön keskeiset elementit, joita tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää. Sen vuoksi päätutkimuskysymykseen vastaamiseksi on olennaista määritellä, mitä edellä mainituilla termeillä tarkoitetaan kiristyksen tunnusmerkistön yhteydessä.

B. Mitkä ovat kiristyksen keskeiset erot muihin rikoksina rangaistaviin tekoihin?

Alakysymyksen avulla selkeytetään sitä, mitä kiristyksen tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää ja minkälaiset seikat eivät täytä kiristyksen tunnusmerkistöä, mutta voivat tulla rangaistavaksi jonkin toisen tunnusmerkistön mukaan. Mitkä ovat kiristyksen keskeiset erot muihin sellaisiin rikoksiin, jotka sisältävät kiristysäännöksen mukaisia elementtejä, esimerkiksi uhkaamista tai pakottamista? Minkälaiset teot tulevat rangaistuksi ryöstönä tai pakottamisena kiristyksen sijaan?

C. Minkälaisia tekoja oikeuskäytännössä tuomitaan kiristykseenä?

Oikeuskäytännön esittelyn avulla pyritään havainnollistamaan sitä, minkälaisia tekoja kiristykset ovat käytännössä ja minkälaisia seikkoja tuomitsemisessa otetaan huomioon kiristyksen kohdalla. Mitkä seikat johtavat kiristystuomioon? Minkälaisia seikkoja yleisimmin ratkaisuisissa pohditaan?

2. Mitkä ovat kiristyksen yrityksenä rangaistavan teon rajat?

Kiristyksen yritys on myös rangaistava teko (rikoslaki 39/1889; RL 31:3.2). Työssä pyritään hahmottamaan ensinnäkin sitä, milloin teko on edennyt rikoksena rankaisemattomasta teosta kiristyksen yrityksen asteelle ja toiseksi sitä, milloin teko on edennyt kiristyksen yrityksestä täytetyksi teoksi eli kiristykseksi.

Tarkentavia alakysymyksiä ovat:

D. Mitä rikoslain yleisten oppien mukaan rikoksen yrityksellä tarkoitetaan?

Päätutkimuskysymykseen vastaamiseksi on alakysymyksenä ensinnäkin käsiteltävä rikoksen yritystä koskevia yleisiä oppeja eli sitä, mitä rikoksen yrityksellä yleisesti rikoslainsäädännössä tarkoitetaan. Rikoslain 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan teko on edennyt rikoksen yritykseksi silloin, kun tekijä on ensinnäkin aloittanut rikoksen tekemisen ja toiseksi saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Lisäksi kysymyksessä on rikoksen yritys silloin, kun vaaraa rikoksen täyttymisestä ei ole aiheutunut, mikäli vaaran syntymättä jääminen on johtunut vain satunnaisista syistä.

E. Milloin kiristyssäännöksen kohdalla rikoksen yritystä koskevien oppien mukaisesti rikoksen tekeminen on aloitettu ja milloin teolla on saatu aikaan vaara rikoksen täyttymisestä?

Se, milloin teossa on edetty rikoksen yritykseen, määrittyy aina kyseessä olevan tunnusmerkkistön mukaan. Mitä kiristuksen tunnusmerkkistö edellyttää siltä, että kiristys on aloitettu ja on saatu aikaan vaara teon täyttymisestä?

F. Minkälaisia tekoja oikeuskäytännössä tuomitaan kiristuksen yrityksenä?

Oikeuskäytännön avulla pyritään tuomaan esille sitä, mitä käytännössä yrityskynnyksen täytyminen edellyttää. Mitä teolta vaaditaan, jotta rikos on aloitettu ja on saatu aikaan vaara rikoksen täyttymisestä?

1.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen ja siinä käytetään oikeusdogmaattista eli lainopillista tutkimusmenetelmää. Oikeustiede selvittää voimassa olevien oikeussääntöjen sisältöä, ja oikeustieteen tiedonintressi määräytyy sen mukaan, mitä ja millaista tietoa oikeudesta tutkimuksella tavoitellaan. Lainoppi on oikeustieteen perinteinen ydinalue, jonka tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus. Lainopin tehtävänä on tuottaa voimassa olevaa oikeutta koskevia, perusteltuja tulkinta-, punninta- ja systematisointikannanottoja. Näiden perusteella esitetään kannanotto siitä, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö, eli millä tavoin oikeus toteutuu ja todennäköisesti tulee toteutumaan.¹⁰

Hirvosen mukaan lainoppi on tulkintatiedettä: lainoppi tutkii oikeusnormeja ja niiden ajatussisältöä ja tuloksenaan pyrkii selvittämään ja ilmaisemaan tuon oikeusnormin merkityssisällön. Tulkintamethodoja on erilaisia ja niiden etusijajärjestyksen tunteminen on keskeinen osa lainopillista menetelmää. Lainopin tuotteena syntyvillä tulkintakannanotoilla tarkoitetaan kannanottoja siitä, mikä on oikeusnormin sisältö ja merkitys. Lainoppi tutkii oikeussääntöjen lisäksi myös oikeusperiaatteita, joiden pohjalta se esittää myös punnintakannanottoja. Punnintakannanotoilla tarkoitetaan kannanottoja siitä, miten eri oikeusperiaatteet soveltuvat tapaukseen ja miten niitä sovitetaan yhteen. Oikeusnormeja tarkastellaan oikeusperiaatteiden valossa, josta syntyy punnintakannanottoja siitä, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö. Tulkinta- ja punnintakannanottojen lisäksi lainoppi tuottaa systematisointikannanottoja. Hirvosen mukaan oikeuden systematisoinnissa tutkitaan ja jäsen-

¹⁰ Siltala 2003, 108, 130; Kolehmainen 2016, 107.

netään oikeudenalojen käsitteitä, oikeusperiaatteita ja teoreettisia rakennelmia. Lainsäätäjän tuottamia oikeusnormeja järjestellään ja niiden pohjalta rakennetaan yhtenäistä ja johdonmukaista oikeusjärjestelmää.¹¹

Opinnäytetyön lähdeaineistona hyödynnetään voimassa olevan lainsäädännön lisäksi lainsäädännön esitöitä, pääasiassa hallituksen esityksiä sekä oikeuskirjallisuutta. Lainsäädännön esitöiden ja oikeuskirjallisuuden avulla pyritään selventämään laintulkintaa ja tarkastelemaan lainsäädäntöä ja sen rajoja tarkemmin. Lisäksi virallislähteiden osalta hyödynnetään tuomioistuinten ratkaisuja, joiden perusteella hahmotellaan tunnusmerkistöön liittyvää oikeuskäytäntöä eli sitä, minkälaiset teot täyttävät kiristyksen tai sen yrityksen tunnusmerkistön. Muut lähteet ovat pääasiassa sähköisiä lähteitä ja artikkeleita.

Osa opinnäytetyössä hyödynnetyistä tuomioistuinten ratkaisuista on etsitty Edilex-palvelusta, jonka artikkeleiden perusteella tuomioistuinten tuomiot on tilattu kyseisestä tuomioistuimesta. Sen lisäksi tuomioistuinten ratkaisuja on hankittu tilaamalla tuomioita vuosilta 2021–2022 suoraan tuomioistuinten kirjaamoista. Oikeuskäytännön osalta on huomioitava, että opinnäytetyössä hyödynnetyt ratkaisut ovat suurimmilta osin hovioikeuden ratkaisuja sekä se, että opinnäytetyössä esiteltyjä tuomioita on kokonaisuudessaan melko vähän. Opinnäytetyössä on käsitelty yhtä Korkeimman oikeuden ratkaisua, sillä Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä kiristykseen tai sen yritykseen liittyen ei juurikaan ole.

1.4 Aiemmat tutkimukset

Kiristyksen tunnusmerkistöä käsitellään rikosoikeutta ja -lakia koskevissa perusteoksissa, esimerkiksi Lappi-Seppälän ym. teoksessa *Rikosoikeus* (2022) ja Fränden ym. teoksessa *Keskeiset rikokset* (2018). Sen sijaan kiristyksen tunnusmerkistöä koskevaa aiempaa tutkimusta ei juurikaan ole. Panu Sepponen on vuonna 2021 kirjoittanut Itä-Suomen yliopiston pro gradu -tutkielmansa ”Omaisuusrikokset: teko- vai seurausrikoksia?”, jossa hän tarkastelee teko- ja seurausrikosjaottelun näkökulmasta neljää omaisuusrikosta: varkautta, kavallusta, ryöstöä ja kiristystä. Tutkielmassa näkökulmana on kiristyksen tarkastelu teko- ja seurausrikosjaottelun näkökulmasta, kun taas tässä opinnäytetyössä tarkoituksena on keskittyä enemmän kiristyksen tunnusmerkistön eri elementtien tarkasteluun, määrittelyyn ja kiristyksen rajojen tarkasteluun.

Internetin avulla tapahtuvaa kiristämistä on tutkittu jonkin verran ulkomailla. Yhdysvaltalainen ajatushautomo Brookings Institution julkaisi vuonna 2016 raportin ”Sextortion: Cybersecurity, teena-

¹¹ Hirvonen 2011, 24–25, 36–40.

gers, and remote sexual assault”, jossa se tutki internetin välityksellä tapahtuvaa alastonkuvilla kiristämistä tai painostamista. Tutkimuksen mukaan alastonkuvilla kiristäminen tai painostaminen vielä rohkeampien kuvien lähettämiseen on luultua yleisempää. Tekoon voi sisältyä myös tietomurto uhrin tietokoneelle. Tutkimuksen mukaan useimmat kiristyksen uhrit ovat alaikäisiä, ja tekijät ovat pääosin miehiä. Yhdysvalloissa ongelmallista on se, että niin sanotulle ”sextortion”-kiristykselle ei ole omaa tunnusmerkistöä, vaan teko voidaan rangaista eri tunnusmerkistöjen, esimerkiksi lapsipornon, salakatselun, kiristyksen tai tietomurron mukaisesti.¹² Myöskään Suomessa ei tällaiselle ilmiölle ole omaa tunnusmerkistöä, vaan teko rangaistaan esimerkiksi kiristyksenä. Tämänkaltaisen toiminta on paljolti piilorikollisuutta, eli teko ei koskaan tule poliisin tietoon. Uhri saattaa maksaa vaaditun summan, eikä häpeän tunteen vuoksi uskalla ilmoittaa asiasta poliisille.

1.5 Työn rakenne

Opinnäytetyön aluksi aihetta taustoitetaan ja tuodaan lyhyesti esille erilaisia kiristyksen ilmenemistapoja. Toisessa pääluvussa käsitellään kiristysrikosten sääntelyn taustaa sekä kiristyksen tunnusmerkistön eroja muihin tekoihin, joiden tunnusmerkistöt sisältävät samankaltaisia elementtejä kuin kiristyksen tunnusmerkistö. Luvussa tuodaan esille kiristysrikosten kriminalisoinnin tarkoitusta ja taustaa, eli sitä, minkälaisia oikeushyviä kriminalisoinnilla pyritään suojelemaan ja aihetta koskevan sääntelyn muutoksia. Kolmannessa pääluvussa tarkastellaan kiristyksen perustunnusmerkistöä ja määritellään tunnusmerkistössä mainittuja termejä uhkaus, pakottaminen ja taloudellinen etu. Lisäksi luvussa tarkastellaan lyhyesti törkeän kiristyksen tunnusmerkistöä, eli sen kvalifointiperusteita ja sitä, mikä tekee kiristyksestä kokonaisuutena arvostelleen törkeän. Luvun lopuksi esitellään kiristykseen liittyvää oikeuskäytäntöä. Neljännessä pääluvussa tarkastellaan rikoksen yritystä koskevia yleisiä oppeja sekä sitä, mitkä ovat kiristyksen yrityksen rajat ensinnäkin rankaisemattomaan tekoon nähden ja toiseksi täytettyyn kiristykseen nähden. Luvussa käsitellään myös kiristyksen yritykseen liittyvää oikeuskäytäntöä. Lopuksi opinnäytetyön johtopäätökset kootaan yhteen ja vastaan lopullisesti tutkimuskysymyksiin sekä pohditaan opinnäytetyön kirjoitusprosessia ja mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2 KIRISTYSRIKOSTEN SÄÄNTELYSTÄ

2.1 Kiristyksen rangaistavuus ja sääntelyn tausta

Kiristyksen tunnusmerkistöstä säädetään rikoslain 31 luvun 3 §:ssä, kun taas törkeästä kiristyksestä säädetään saman luvun 4 §:ssä. Kiristyksen perustunnusmerkistö kuuluu seuraavasti:

¹² Yleisradio 2016; ks. Wittes ym. 2016.

”Joka muulla kuin 1 §:ssä tarkoitetulla uhkauksella pakottaa toisen luopumaan taloudellisesta edusta, johon rikosentekijällä tai sillä, jonka puolesta hän toimii, ei ole laillista oikeutta, on tuomittava kiristyksestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.”

Kiristysrikosten kriminalisoinnilla pyritään suojaamaan sekä varallisuutta että vapautta. Kiristysrikkoksia kutsutaan ryöstörikosten tapaan yhdistetyiksi rikoksiksi, sillä ne sisältävät elementtejä eri rikoksista: kiristyksen tunnusmerkistö sisältää vapautteen tai terveyteen kohdistuvan uhan lisäksi omaisuuteen tai muuhun taloudelliseen etuun kohdistuvan uhan.¹³ Kiristyksellä pyritään saamaan uhri luopumaan taloudellista edusta, eli uhrin varallisuusaseman heikentämiseen. Toisaalta kiristys kohdistuu myös sen kohteen toimintavapauteen, sillä uhria uhkaamalla on tarkoituksena saada hänet toimimaan vastoin omaa tahtoaan.

Kiristysrikkoksia koskevat säännökset saivat nykymuotonsa vuonna 1991, kun rikoslakia uudistettiin osana rikoslain kokonaisuudistusta. Vuoden 1991 uudistuksessa (769/1990) rikoslain 31 luvun ryöstöä ja kiristystä koskevia säännöksiä uudistettiin siten, että niiden keskinäisiä suhteita järjestettiin osin uudelleen. Vuoden 1991 uudistukseen saakka kiristämistä koskevat säännökset olivat alkuperäisessä muodossaan vuodelta 1889.¹⁴

Kiristyksestä ei ole säädetty lievää tekemuotoa. Aiemmin rikoslaissa kiristyksestä ei ollut säädetty myöskään törkeää tekemuotoa. Vuoden 1991 rikoslain uudistuksessa törkeä tekemuoto kirjattiin rikoslakiin, jotta törkeät tekemuodot erottuisivat selvästi kiristyksen perusmuodosta. Törkeän kiristyksen rangaistusasteikko asetettiin lisäksi vastaamaan muiden törkeiden varallisuusrikosten rangaistusasteikkoja. Kiristysrikkoksia pidetään ryöstörikosten tapaan perinteisesti vakavina rikoksina verrattuna muihin omaisuusrikoksiin niiden sisältämän vapautteen ja terveyteen kohdistuvan uhan vuoksi. Vaikka kiristysrikkokset eivät välttämättä sisällä väkivaltaa, ovat ne omiaan aiheuttamaan taloudellisten menetysten lisäksi huomattavaa henkistä kärsimystä. Vuoden 1991 rikoslain uudistuksessa kiristysrikoksiin suhtauduttiinkin ankarasti.¹⁵

Ennen vuoden 1991 uudistusta rikoslaissa kiristämisestä rangaistiin sitä, joka ”hankkiakseen itselleen tahi toiselle hyötyä, uhkauksella kiskoo joltakulta tavaraa tahi rahaa, velan helpotuksen, velkakirjan, takauksen taikka muun aineellisen edun, johon hänellä ei ole laillista oikeutta”. Rikoslaissa kiristyksen tekotapaa kuvailtiin kiskomisena, jolla tarkoitettiin sitä, että kiristyksen kohteeksi joutu-

¹³ HE 66/1988 vp, 93.

¹⁴ HE 66/1988 vp, 94.

¹⁵ HE 66/1988 vp, 94–96, 100.

nut pakotetaan luovuttamaan omaisuutta tai muuten päättämään omaisuuden tai edun siirtämisestä rikoksentekijälle. Tunnusmerkistössä tekijältä vaadittiin hyötymistarkoitusta. Tästä tunnusmerkistötekijästä luovuttiin uudistuksessa, sillä katsottiin, että kiristyksen moitittavuutta arvioitaessa ei merkitystä ole sillä, oliko tekijällä hyötymis- vai vahingoittamistarkoitus. Kiristyksen uhrin kannalta tällä seikalla ei myöskään katsottu olevan merkitystä, minkä vuoksi hyötymistarkoituksesta osana tunnusmerkistöä luovuttiin.¹⁶

Lisäksi uudistuksen yhteydessä tunnusmerkistön luettelo eduista, joista kiristyksen uhri pakotetaan luopumaan, muutettiin yleisluontoisempaan muotoon. Vanhassa säännöksessä kiristyksellä kiskottiin tavaraa, rahaa, velan helpotusta, velkakirja, takaus tai muu aineellinen etu.¹⁷ Nykyisessä voimassa olevassa säännöksessä tämä rikoksen kohteeksi kelpaava etu korvattiin termillä ”taloudellinen etu”, jonka katsotaan kattavan kaikki vanhassa laissa eriteltyt edut¹⁸. Samassa yhteydessä lakiin kirjattiin myös kiristyksen kvalifioitu eli törkeä tekemuoto (RL 31:4), sillä lain puutteeksi katsottiin se, ettei kiristysrikoksia ollut aiemmin porrastettu teon törkeyden mukaan samalla tavoin kuin muita omaisuusrikoksia. Samaan aikaan kiristyksen vähimmäisrangaistusta alennettiin, sillä sen katsottiin olevan liian ankara ottaen huomioon sen, että kiristysten tekemuodot ovat monenlaisia ja osa niistä on jokseenkin lieviä. Sen vuoksi sakkorangaistus katsottiin riittäväksi vähimmäisrangaistukseksi.¹⁹ Kiristyksestä ei kuitenkaan säädetty lievää tekemuotoa.

2.2 Kiristyksen suhde muihin rikoksiin

Kiristyksen tunnusmerkistö sisältää samankaltaisia elementtejä joidenkin muiden rikosten tunnusmerkistöjen kanssa. Tässä luvussa käydään lyhyesti läpi kiristyksen eroja ryöstön (RL 31:1) ja pakottamisen (RL 25:8) tunnusmerkistöön.

Kiristys ja ryöstö sisältävät molemmat sekä vapauteen tai terveyteen että omaisuuden suojaan kohdistuvan uhan. Kiristyksen ja ryöstön erona on perinteisesti ollut se, että kiristyksessä uhri pakotetaan luopumaan jostakin, kun ryöstössä taas uhrilta otetaan jotain. Ryöstön perusmuodosta säädetään rikoslain 31 luvun 1 §:n 1 kohdassa, jonka mukaan ryöstöstä tuomitaan se, joka käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla välittömästi käyttää sellaista väkivaltaa toisen hallusta anastaa tai ottaa luvattomasti käyttöön toisen irtainta omaisuutta. Säännöksen erona kiristyssäännökseen on ensinnäkin se, että teossa käytetään edellä käsiteltyä ryöstöuhkausta, eli

¹⁶ HE 66/1988 vp, 94, 96.

¹⁷ HE 66/1988 vp, 96.

¹⁸ Lappi-Seppälä 2022, 1058.

¹⁹ HE 66/1988 vp, 95.

uhataan henkilöön kohdistuvalla väkivallalla taikka käytetään henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa. Toinen ero on se, että ryöstössä toiselta otetaan jotain irtainta omaisuutta: se joko anastetaan tai muuten otetaan luvottomasti käyttöön. Kiristyksessä taloudellinen etu voi olla muutakin kuin irtainta omaisuutta, esimerkiksi velkakirja.

Ryöstön tekemuodoksi on säädetty myös niin sanottu ryöstöntapainen kiristys (RL 31:1.1, 2 kohta). Sen mukaan henkilö tuomitaan ryöstöstä, jos tämä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla pakottaa toisen luopumaan taloudellisesta edusta, johon rikoksenteijällä tai sillä, jonka puolesta hän toimii, ei ole laillista oikeutta. Säännös vastaa muutoin kiristuksen tunnusmerkistöä, mutta ryöstöntapaisessa kiristyksessä kiristys toteutetaan uhkaamalla henkilöön kohdistuvalla väkivallalla tai käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa. Kiristysteko toteutetaan siis ryöstöuhkauksella, jolloin teko rangaistaan ryöstönä eikä kiristysenä. Teko eroaa ryöstön perusmuodosta siten, että uhrilta ei oteta jotain, vaan tämä pakotetaan luopumaan jostain. Lisäksi säännöksen soveltamisala ei rajaudu pelkästään irtaimen omaisuuden kuten ryöstön perusmuodossa. Ryöstöntapaisena kiristysenä voidaan rangaista esimerkiksi teko, jossa uhri pakotetaan jättämään omaisuus johonkin ja poistumaan paikalta. Ryöstöntapaisena kiristämisenä rangaistaan myös teko, jossa uhri pakotetaan ojentamaan käteistä rahaa ryöstöuhkauksen avulla. Kiristuksen tapaan ryöstöntapaisen kiristuksen kohteena voi olla irtaimen omaisuuden lisäksi myös esimerkiksi erilaiset sopimukset tai velkakirjat. Ryöstösäännöksessä mainittu taloudellinen etu vastaa siis täysin kiristys-säännöksessä mainittua taloudellista etua.²⁰

Pakottamisesta säädetään rikoslain 25 luvun 8 §:ssä. Sen mukaan pakottamisesta tuomitaan se, joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin. Pakottaminen soveltuu siis tilanteisiin, joissa taloudellisesta edusta luopumista ei tapahdu. Pakottamisessa mainittu oikeudettomuus koskee pakotuskeinoa tai sitä, mihin uhria pakotetaan. Pakottamisesta voidaan siis tuomita, vaikka sinänsä tekijällä olisi laillinen oikeus siihen, mitä hän teossa vaatii: oikeudettomuutta arvioidaan sen suhteen, onko käytetty pakotuskeino kielletty tavoitteen saavuttamiseksi.²¹ Pakottamissäännös eroaa kiristyksestä siten, että pakottamisen soveltamisala ei liity taloudellisiin etuihin, vaan pakottamisella pyritään saamaan toinen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotain²². Tulee kuitenkin huomioida, että kiristys-säännös syrjäyttää pakottamissäännöksen²³.

²⁰ Lappi-Seppälä 2022, 1057–1058; HE 66/1988 vp, 94, 97.

²¹ HE 94/1993 vp, 111.

²² HE 66/1988 vp, 100.

²³ HE 66/1988 vp, 100; HE 94/1993 vp, 111.

3 KIRISTYKSEN TUNNUSMERKISTÖ

Kiristuksen tunnusmerkistöstä (RL 31:3) voidaan erotella erilaisia elementtejä, joista kiristys koostuu. Kiristys on rikos, jossa toista uhkaamalla pakotetaan tämä luopumaan jostakin taloudellista edusta, johon rikoksentehtävällä tai sillä, jonka puolesta hän toimii, ei ole laillista oikeutta. Kiristuksen tunnusmerkistöstä voidaan erottaa uhkauksen, taloudellisesta edusta luopumisen ja pakottamisen elementit, joista jokaisen tulee toteutua, jotta kiristuksen tunnusmerkistö täyttyy. Tässä luvussa käsitellään tarkemmin kiristykseen kuuluvien kiristysuhkauksen, taloudellisesta edusta luopumisen ja pakottamisen sisältöä. Lisäksi luvussa käsitellään lyhyesti törkeän kiristuksen (RL 31:4) tunnusmerkistöä ja kvalifiointiperusteita. Luvun lopuksi käsitellään kiristykseen liittyvää oikeuskäytäntöä.

3.1 Kiristysuhkaus

Kiristuksen tunnusmerkistöön kuuluu ensinnäkin **uhkaus**. Kiristuksen tunnusmerkistössä tämä niin sanottu kiristysuhkaus määritellään negatiivisella ilmauksella ”joka muulla kuin 1 §:ssä tarkoitetulla uhkauksella”, jolla viitataan rikoslain 31 luvun 1 §:n ryöstöä koskevaan tunnusmerkistöön. Koska kiristysuhkauksen sisältö perustuu ryöstössä käytettävän uhkauksen sisältöön, on kiristuksen tunnusmerkistöä tarkasteltaessa välttämätöntä käsitellä myös niin sanotun ryöstöuhkauksen sisältöä.

Kiristysuhkauksella tarkoitetaan siis jonkinlaista muuta uhkausta kuin ryöstöä koskevassa tunnusmerkistössä tarkoitettua ryöstöuhkausta. Ryöstöuhkaus on henkilöön kohdistuvalla väkivallalla uhkaamista. Ryöstöuhkaus edellyttää, että uhkaus on ensinnäkin vakava, eli uhkaus kohdistuu toisen ruumiilliseen koskemattomuuteen. Toiseksi uhkauksen tulee olla välitön, eli teko on tarkoitettu toteutettavaksi heti tai välittömästi teon yhteydessä, mikäli uhri ei noudata uhkausta. Kiristyksessä tarkoitettu uhkaus taas toteutetaan ”muulla kuin 1 §:ssä tarkoitetulla uhkauksella”, jolloin se on jokin muuta kuin vakavaa ja välitöntä. Kiristysuhkaukseen siis kuuluu keskeisesti se, että uhattu teko on tarkoitettu toteutettavaksi joskus myöhemmin. Uhkaajan ei kuitenkaan tarvitse paljastaa sitä, milloin aikoo uhkauksensa toteuttaa. Uhkaukselta ja sen täytäntöönpanolta vaaditaan kuitenkin kohtuullista ajallista läheisyyttä, sillä uhkauksen toteuttamisen lykkääminen ajallisesti pitkälle aiheuttaa sen, että uhkaus menettää merkityksensä.²⁴

Frände ja Wahlberg lähtevät yleisesti uhkauksen määrittelyssä liikkeelle siitä, mitä uhkauksella yleiskielessä tarkoitetaan. Yleiskielessä uhkauksella tarkoitetaan aikomusta tehdä jollekulle jotain pahaa, epämiellyttävää tai vahingollista, eli tuottaa tälle jonkinlainen negatiivinen asiantila. Aikomus

²⁴ Frände & Wahlberg 2018a, 598–599; HE 66/1988 vp, 97.

ilmaistaan joko sanoin tai elein, eli pelkkä passiivisuus ei riitä uhkaamiseen. Lisäksi uhkauksen tulee tulla uhkauksen kohteen tietoon. Fränden ja Wahlbergin mukaan uhkaukseen sisältyy myös objektiivinen elementti, jonka mukaan uhkaajan on oltava kykenevä myös saamaan aikaan se negatiivinen asiantila, jolla kohdetta uhataan. Uhkaus tulee siis olla vallitsevissa olosuhteissa sellainen, joka on mahdollista toteuttaa. Uhkausta ei voida siis toteuttaa uhkaamalla jollain yliluonnollisilla asioilla, eikä sellaisilla uhkaaminen täytä ryöstö- tai kiristysuhkauksen määritelmää, vaikka kohde sel-laisiin itse uskoisikin.²⁵

Kiristysuhkauksen ei tarvitse olla oikeudenvastainen eli sen ei tarvitse olla jollakin rikollisella teolla uhkaamista. Kiristysuhkaus voi koskea siis käytännössä mitä tahansa asiaa, kunhan uhkauksen toteuttaminen merkitsee sen uhrille jotain negatiivista. Se, minkä uhri kokee negatiiviseksi, on subjektiivinen asia. Tulkintaongelmia syntyykin siitä, että uhri kokee jonkin objektiivisesti arvioiden neutraalin asian itselleen negatiiviseksi. Fränden ja Wahlbergin näkemyksen mukaan tilanteessa tulee kuitenkin kokonaisuutena huomioida sekä tekijän että uhrin tiedot ja tarkoitus sekä kiristystä koskevan säännöksen muut elementit. Esimerkkinä voi olla tilanne, että tekijä tietää jonkin neutraalin seikan, joka kuitenkin uhrin lähipiirissä arvioidaan negatiiviseksi. Uhkaus paljastaa tuo sinänsä neutraali ja tosi, mutta uhrille negatiivinen seikka, täyttää kiristysuhkauksen vaatimuksen. Uhkauksen tulee kuitenkin olla sillä tavalla todellinen ja varteenotettava, että se saa uhkauksen kohteen taipumaan uhkaukseen, eli uhkauksen ja sen kohteen asennoitumisen välillä tulee olla syy-yhteys.²⁶

Uhkauksen määrittelemisen edellyttää myös uhkauksen kohteen käsityksen huomioonottamista. Ryöstöuhkauksen kohdalla uhkauksen tulee olla todellinen tai sellainen, että sen kohteella on syytä olettaa voivansa joutua välittömän väkivallan kohteeksi²⁷. Kiristysuhkauksen kohdalla kohteen käsitys tilanteesta otetaan huomioon siten, että uhkauksen kohteella tulee olla syytä olettaa tekijän toteuttavan uhkauksen, mikäli kohde ei taivu uhkaukseen. Tässä yhteydessä on kuitenkin arvioitava sitä, millä tavoin tyypillinen uhkauksen kohde reagoi vastaavassa tilanteessa. Uhkauksen kohteella tulee olla perusteltu syy ottaa uhkaus vakavasti, eli esimerkiksi herkästi pelästyvän henkilön pelko ei välttämättä ole riittävää. Toisaalta tulee huomioida myös uhkauksen kohteen ymmärrys ja tieto tilanteen tosiseikoista: ryöstön kohdalla esimerkiksi leikkiaseella uhkaaminen on 1 §:n säännöksessä tarkoitettu ryöstöuhkaus, mikäli uhkauksen kohde ei tiedä aseensa olevan leikkiase ja tällä on syytä olettaa sen olevan oikea. Jos taas kohde tietää aseensa olevan leikkiase, ei ryöstöuhkausta ole

²⁵ Frände & Wahlberg 2018b, 572–573.

²⁶ HE 66/1988 vp, 100; Frände & Wahlberg 2018a, 598–599.

²⁷ HE 66/1988 vp, 97.

tapahtunut, ellei uhkauksen kohteella ole syytä olettaa tekijän ryhtyvän muihin toimenpiteisiin (esimerkiksi pahoinpitelyyn), jos kohde ei taivu uhkaukseen.²⁸ Kiristysuhkauksen kohdalla uhkauksen kohteen käsityksen huomioiminen voisi nähdäkseni olla siis käsillä esimerkiksi tilanteessa, jossa uhkauksen kohde on tietoinen uhkaajan aiemmin toteuttamista vastaavista teoista ja hänellä on perusteltu syy olettaa, että käsillä olevassa tilanteessa uhkaaja myös pystyy toteuttamaan uhkauksensa.

Sen lisäksi, että uhkauksen toteutuminen tulee olla mahdollista, tulee sen olla tietyllä tapaa myös todennäköistä. Tekijän tulee tarkoittaa uhkauksellaan totta, mutta hän ei välttämättä kontrolloi uhkauksen täytäntöönpanoa. Uhkauksen kohdetta voidaan uhata esimerkiksi yksityisten tietojen julkaisemisella mediassa. Jos voidaan olettaa, että yksikään media ei ole kiinnostunut kyseisten tietojen julkaisemisesta, ei kiristysuhkausta ole käsillä. Kiristysuhkauksessa uhkauksen toteuttamisen todennäköisyys tulee siis olla käsillä, eli uhkauksen kohteen ei tule voida luottaa siihen, että uhkausta ei toteuteta.²⁹

Kiristysuhkaus voi kohdistua uhkauksen kohteen lisäksi johonkuhun toiseen henkilöön, eli uhkauksen ei välttämättä tarvitse kohdistua siihen henkilöön, johon uhkauksella pyritään vaikuttamaan. Esimerkkinä tästä on tilanne, jossa vanhemmilta kiristetään rahaa esimerkiksi lapsen huumevelkojen maksuun. Kiristysuhkauksessa vahingonkärsijänä ei siis tarvitse olla itse uhkauksen kohde. Kiristyksen tahallisuuden vaatimus edellyttää kuitenkin sitä, että tekijä on tietoinen siitä, että uhkauksen kohde uskoo uhkauksen toteuttamiseen ja antaa sen vaikuttaa suhtautumiseensa.³⁰

3.2 Taloudellisesta edusta luopuminen

Toiseksi kiristyksen tunnusmerkistöstä voidaan erottaa **taloudellisesta edusta luopuminen**. Tunnusmerkistön mukaan kiristysuhkauksella pakottamisen seurauksena tulee olla taloudellista edusta luopuminen. Taloudellisen edun on oltava lisäksi sellainen, johon rikoksentekijällä itsellään tai sillä, jonka puolesta hän toimii, ei ole laillista oikeutta.

Taloudellisesta edusta luopuminen merkitsee, että teon tulee jollakin tavalla heikentää uhrin varallisuusasemaa³¹. Kuten luvussa 2.1 kerrottiin, aiemmassa rikoslaissa kiristyksen määritelmässä kiristyksellä pyrittiin kiskomaan ”tavaraa tahi rahaa, velan helpotuksen, velkakirjan, takauksen taikka muun aineellisen edun”. Nykyinen yleisluontoinen ilmaus ”taloudellinen etu” kattaa kaikki aiemman

²⁸ Frände & Wahlberg 2018b, 572.

²⁹ Frände & Wahlberg 2018b, 573.

³⁰ HE 66/1988 vp, 100; Frände & Wahlberg 2018b, 599.

³¹ HE 66/1988 vp, 97.

lain erittelemät edut. Taloudellisella edulla tarkoitetaan tyypillisesti rahaa, mutta sillä voidaan tarkoittaa monenlaisia asioita, kuten esineitä tai velasta luopumista. Taloudellisesta edusta luopuminen voi kuitenkin olla myös sitoutumista erilaisiin epäedullisiin sopimuksiin, kuten työsopimukseen tai velkasitoumukseen, taikka jonkinlaisesta sopimuksesta luopumista. Keskeistä on, että taloudellinen etu voidaan jollain tavalla määrittää rahallisessa arvossa.³²

Tunnusmerkistö ei edellytä, että rikoksentekijä saa itse taloudellisen hyödyn kiristyksestä, vaikka näin yleensä onkin. Hyödyn voi saada joku täysin ulkopuolinen, tai sitten hyötyä ei saa kukaan esimerkiksi tapauksessa, jossa uhri pakotetaan kiristysuhkauksella tuhoamaan jokin esine. Kiristyksen tunnusmerkistö ei myöskään edellytä, että rikoksentekijällä olisi teossaan jokin hyötymistarkoitus, vaan tekijä voi esimerkiksi pyrkiä vain vaikeuttamaan rikoksen kohteen taloudellista asemaa. Tyypillisin kiristyksen tekotapa on kuitenkin se, että rikoksentekijä pyrkii uhkauksellaan saamaan rikoksen kohteen luovuttamaan itselleen tai toiselle rahaa tai muun taloudellisen edun. Mikäli tapaukseen ei liity taloudellista edusta luopumista, voi kyseeseen tulla pakottamisen (RL 25:8) tunnusmerkistö, joka ei edellytä taloudellista edusta luopumista.³³

Koska kiristyksen tunnusmerkistö edellyttää, että rikoksentekijällä tai sillä, jonka puolesta hän toimii, ei ole laillista oikeutta taloudelliseen etuun, ei esimerkiksi laillisen saatavan vaatiminen ole rangaistava kiristyksenä. Se, mitä laillisella oikeudella tarkoitetaan, asettaa rajat kiristyksen tunnusmerkistön soveltumiselle. Laillinen oikeus voi perustua esimerkiksi velkakirjaan tai sopimukseen, ja se voi olla rahaa tai esimerkiksi jonkinlainen suoritus. Yksinkertaisimmillaan tilanne on se, että laillinen oikeus muodostuu esimerkiksi velkakirjan perusteella, jolloin velanantajalla syntyy laillinen oikeus vaatia erääntynyttä velkaa maksettavaksi. Frände ja Wahlberg kuitenkin huomauttavat, että vaatimuksen tulee olla sellainen, että myös oikeusjärjestys hyväksyy sen lailliseksi. Siksi minkälainen velka tahansa ei välttämättä muodosta sen vaatijalle laillista oikeutta siihen.³⁴ Esimerkiksi huumeveloista muodostunut velka ei muodosta laillista oikeutta, jonka perusteella velkaa voisi vaatia maksettavaksi, vaan tällainen velanperintä voidaan rangaista kiristyksenä, mikäli muut kiristyksen edellytykset täyttyvät.

3.3 Pakottaminen – syy-yhteys uhkauksen ja taloudellisesta edusta luopumisen välillä

Kolmanneksi kiristyksen tunnusmerkistöön kuuluu se, että kiristyksellä **pakotetaan** toinen luopumaan jostakin taloudellisesta edusta. Pakottaminen on kiristyksen elementeistä se, joka kohdistuu

³² Frände & Wahlberg 2018a, 601.

³³ Frände & Wahlberg 2018a, 601; HE 66/1988 vp, 100.

³⁴ Frände & Wahlberg 2018a, 602–603.

ihmisen vapauteen: pakottamisella pyritään saamaan toinen tekemään jotain vastoin hänen tahtoaan. Kiristysrikoksessa pakottaminen toteutetaan kiristysuhkauksen avulla. Tunnusmerkistön täytyminen edellyttää sitä, että esitetyn kiristysuhkauksen ja taloudellisen edun luopumisen välillä vallitsee syy-yhteys: uhkauksen on saatava aikaan taloudellisesta edusta luopuminen. Jos uhkausta ei olisi tapahtunut, ei myöskään taloudellista edusta luopumista olisi tapahtunut.³⁵

Vaikka kiristysuhkauksen sisältöä ei ole sen tarkemmin määritelty, on sen tarkoitettava sen kohteelle jotain negatiivista. Kuten aiemmin on todettu, on jonkin asian kokeminen negatiiviseksi subjektiivinen asia, mistä taas johtuu se, että sinänsä neutraalillakin asialla uhkaaminen voi täyttää kiristysuhkauksen vaatimuksen. Toisaalta uhkauksen on oltava jollain tavalla järjellisessä suhteessa taloudellista edusta luopumiseen, sillä uhkauksen tulee olla sillä tavalla pakottava, että taloudellisesta edusta luopuminen uhkauksen seurauksena on järjestäistä ja ymmärrettävää toimintaa. Mikä tahansa uhkaus ei siis täytä tunnusmerkistöä, sillä esimerkiksi tapauksia, joissa yleisen elämänkokemuksen mukaan uhri taipuu uhkaajan vaatimuksiin aivan liian helposti, ei voida katsoa kiristykseksi.³⁶

3.4 Törkeä kiristys

Kiristuksen törkeästä tekemuodosta säädetään rikoslain 31 luvun 4 §:ssä. Törkeälle kiristykselle on säädetty neljä kvalifointiperustetta, joista vähintään yhden lisäksi tulee kiristuksen olla myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, jotta törkeän kiristuksen tunnusmerkistö täyttyy. Törkeän kiristuksen kvalifointiperusteet liittyvät kiristyksessä käytettävän uhkauksen laatuun ja voimakkuuteen, rikoksen kohteen vastustuskykyyn ja turvattomuuteen sekä rikoksella aiheutetun vahingon määrään ja sen tuntuuteen uhrin näkökulmasta. Törkeän kiristuksen kvalifointiperusteita arvioitaessa otetaan huomioon myös rikosentekijän häikäilemättömyys rikoksen uhria kohtaan.³⁷

Törkeän kiristuksen ensimmäinen kvalifointiperuste liittyy käytettävän uhkauksen laatuun. Jos kiristyksessä uhataan vakavanlaatuisella rikoksella, joka vaarantaisi toisen hengen tai terveyden tai aiheuttaisi huomattavaa vahinkoa toisen omaisuudelle, on kiristystä pidettävä törkeänä (RL 31:4.1, 1 kohta). Vakavanlaatuisella rikoksella tarkoitetaan mitä tahansa rikosta, jossa on uhkana hengen menettäminen tai terveyden vaarantuminen. Uhkaus tulee olla sellainen, että teko on tarkoitettu toteutettavaksi joskus myöhemmin: mikäli teko uhataan toteuttaa välittömästi, on kysymyksessä

³⁵ Frände & Wahlberg 2018a, 600.

³⁶ Frände & Wahlberg 2018a, 600.

³⁷ HE 66/1988 vp, 100.

ryöstöuhkaus ja teko on tuomittava ryöstönä. Lain esitöissä kvalifiointiperusteen täyttävänä uhkauksena käytetään esimerkkinä uhkausta tahallisesta henkirikoksesta tai törkeästä pahoinpitelystä. Saman kohdan kvalifiointiperusteessa mainitaan myös uhkaus vakavanlaatuisella rikoksella, joka aiheuttaisi huomattavaa vahinkoa toisen omaisuudelle. Vahinko voidaan aiheuttaa joko uhrin tai jonkun toisen omaisuudelle. Kysymykseen voi tulla esimerkiksi törkeä vahingonteko.³⁸

Toisen kvalifiointiperusteen mukaan kiristystä on pidettävä törkeänä, jos rikoksentekijä käyttää häikäilemättömästi hyväkseen toisen erityistä heikkoutta tai muuta turvatonta tilaa (RL 31:4.1, 2 kohta). Tässä lainkohdassa tarkoitettuja tyypillisiä kiristyksen uhreja ovat vanhukset, sairaat, vammaiset ja laitoshoidokit, jotka henkilökohtaisten ominaisuuksiensa tai turvattoman asemansa vuoksi joutuvat häikäilemättömän kiristyksen uhriksi. Heikkouden tai turvattoman tilan hyväksi käyttämisestä häikäilemättömästi voi olla kysymys silloin, kun tekijä laskelmoivasti ja keinoista piittaamatta uhkaa uhrin sellaisella teolla, jota vastaan hän tietää uhrin olevan erityisen puolustuskyvytön. Tässäkin kohdassa tarkoitettu uhkaus voidaan kohdistaa myös johonkuhun toiseen kuin siihen, johon uhkauksella pyritään vaikuttamaan. Kvalifiointiperusteen täyttymiseksi kiristyksellä tavoitellun taloudellisen edun ei tarvitse olla erityisen suuri, jotta rikos voidaan katsoa törkeäksi.³⁹

Kolmannessa kvalifiointiperusteessa on kysymys erittäin arvokkaasta taloudellisesta edusta. Jos kiristyksessä taloudellinen etu, josta toinen pakotetaan luopumaan, on erittäin arvokas, on kiristys katsottava törkeäksi (RL 31:4.1, 3 kohta). Tämän lainkohdan kvalifiointiperustetta tarkastellessa taloudellista etua arvioidaan pelkästään objektiivisesti, eikä sen arvioinnissa oteta huomioon tekijän tai uhrin olosuhteita⁴⁰. Neljännen kvalifiointiperusteen arvioinnissa taas huomioidaan uhrin olosuhteet. Jos kiristyksessä aiheutetaan rikoksen uhrille tämän olot huomioon ottaen erityisen tuntuva taloudellista vahinkoa, on kiristys katsottava törkeäksi (RL 31:4.1, 4 kohta). Taloudellista vahinkoa ei välttämättä tarvitse pitää objektiivisesti arvioiden erityisen suurena, jos rikos kohdistuu esimerkiksi vähävaraiseen henkilöön ja taloudellinen etu on uhrin henkilökohtaiset olosuhteet huomioon ottaen suuri. Rikoksen tahallisuusvaatimuksen kannalta on kuitenkin huomioitava se, että tekijän tulee mieltää tekonsa aiheuttavan uhrille erityisen tuntuva taloudellista vahinkoa. Kvalifiointiperuste, kuten kiristys yleensäkin, ei edellytä tekijältä hyötymistarkoitusta, vaan tekijän tarkoituksena voi olla esimerkiksi pelkästään kiusanteko.⁴¹

³⁸ HE 66/1988 vp, 101.

³⁹ HE 66/1988 vp, 101.

⁴⁰ HE 66/1988 vp, 101.

⁴¹ HE 66/1988 vp, 101.

Kiristyksen on oltava myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, jotta se voidaan katsoa törkeäksi. Kokonaistörkeyden arvioinnissa otetaan huomioon uhkauksen laatu ja voimakkuus, kiristyksellä tavoitellut taloudelliset edut sekä kiristyksen aiheuttamat vahingot ja menetykset. Kiristyksessä käytetyn uhkauksen laatu ja voimakkuus ovat lain esitöiden mukaan katsottava kokonaistörkeyden arvioinnissa painavimmiksi seikoiksi.⁴²

3.5 Oikeuskäytäntö

Helsingin hovioikeus R 20/344. Helsingin hovioikeus vahvisti 22.09.2022 antamallaan ratkaisulla R 20/344 Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomion R 18/1845/766, jossa vastaajalle vaadittiin rangaistusta kiristyksestä. Syytteen mukaan vastaaja on uhkaamalla kertoa asianomistajan kannalta arkaluonteisia ja valheellisia tietoja asianomistajan työnantajalle väittämästään asianomistajan hoitamattomasta alkoholin ongelmakäytöstä pakottanut tai yrittänyt pakottaa asianomistajan luopumaan sellaisesta taloudellisesta edusta, mihin vastaajalla ei ole ollut laillista oikeutta. Vastaaja oli laitettuaan itseään ja asianomistajaa koskevan avioeroasian vireille Helsingin käräjäoikeudessa 04.07.2017 vaatinut asianomistajaa 05.07.2017 luopumaan taloudellisesta edusta eli asianomistajan vastaajalta olevista ainakin 10 657,68 euron velkasaatavista sillä uhalla, että vastaaja muutoin ottaa yhteyttä asianomistajan työnantajaan ja kertoo tästä edellä tarkoitettuja tietoja. Vastaajan menettelyn johdosta asianomistaja on 05.07.2017 allekirjoittanut tämän ja vastaajan avioeroon liittyvän taloudellisia asioita koskevan sopimuksen, jossa hän luopuu kaikista taloudellisista saatavistaan vastaajaa kohtaan mukaan lukien edellä tarkoitettut rahasaatavat.⁴³

Käräjäoikeuden mukaan on hyvin epäuskottavaa, että asianomistaja olisi halunnut avioliiton solmimisen vuoksi unohtaa vastaajan velkojen maksamisen hänen puolestaan tilanteessa, jossa asianomistajat ovat laatineet avio-oikeuden poissulkevan avioehtosopimuksen. Käräjäoikeus totesi, että edellä mainittuja olosuhteita kokonaisuutena arvioiden vastaaja oli painostanut asianomistajaa syytteessä kuvatulla tavalla allekirjoittamaan sopimuksen, jolla tämä luopuu vastaajalta olevista saatavistaan. Käräjäoikeus tuomitsi vastaajan kiristyksestä.⁴⁴

Hovioikeudessa oli vastaajan valituksen johdosta kysymys siitä, oliko vastaajan uhkaamalla kertoa asianomistajan työnantajalle väittämästään asianomistajan hoitamattomasta alkoholin ongelmakäytöstä pakottanut asianomistajan allekirjoittamaan edellä mainitun sopimuksen ja saanut siten asian-

⁴² HE 66/1988 vp, 101.

⁴³ Helsingin hovioikeus R 20/344.

⁴⁴ Helsingin hovioikeus R 20/344.

omistajan luopumaan taloudellisesta edusta, eli kaikista saatavistaan vastaajaa kohtaan. Hovioikeus totesi, että on selvää, että vastaajan on täytynyt olla tietoinen siitä, mitä väitteiden esittäminen asianomistajan työnantajalle saattaisi vastuullisessa tehtävässä ja johtavassa asemassa olleen asianomistajan työuralle aiheuttaa. Hovioikeuden mukaan tämä ilmentää vastaajan tahallisuutta kiristysrikoksen tunnusmerkistölle ominaisella tavalla ja tukee käsitystä siitä, että asianomistaja on perustellusti voinut ottaa vastaajan uhkauksen vakavasti. Uhkaus on ollut riittävä painostamaan asianomistajan allekirjoittamaan sopimuksen syytteen kuvauksen mukaisesti vastoin tahtoaan. Hovioikeus katsoi, että vastaaja on pakottanut uhkauksellaan asianomistajan allekirjoittamaan sopimuksen, ja siten pakottanut tämän luopumaan taloudellisesta edusta, ja tuomitsi vastaajan kiristyksestä.⁴⁵

Tapauksessa hovioikeus on todennut, että vastaajalla on täytynyt olla tietoisuus siitä, mitä väitteiden esittäminen asianomistajan työnantajalle saattaisi vastuullisessa ja johtavassa asemassa olleen asianomistajan työuralle aiheuttaa. Aiemmin tässä työssä on todettu, että kiristysrikoksen tahallisuuden vaatimus edellyttää, että tekijä on tietoinen siitä, että uhkauksen kohde uskoo uhkauksen toteuttamiseen ja antaa sen vaikuttaa suhtautumiseensa. Hovioikeus on ratkaisussa katsonut, että tekijällä on ollut tämä tahallisuuden edellyttämä tietoisuus asianomistajan suhtautumisesta, mikä taas tukee käsitystä siitä, että asianomistaja on perustellusti voinut ottaa uhkauksen vakavasti.⁴⁶ Ratkaisu ilmentää myös sitä seikkaa, että kiristyksessä ei tarvitse uhata jollakin rikollisella seikalla taikka objektiivisesti arvioiden negatiivisella seikalla, vaan mikä tahansa seikka, joka asianomistajan kannalta arvioiden voidaan katsoa negatiiviseksi, voi täyttää kiristysuhkauksen vaatimuksen.

Helsingin hovioikeus R 20/210. Helsingin hovioikeuden 04.11.2021 antamassa ratkaisussa R 20/210 hovioikeus vahvisti Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomion R 18/518. Ratkaisussa vastaajalla vaadittiin muun ohella rangaistusta kiristyksestä, ja syytteen teonkuvauksen mukaan vastaaja on pakottanut asianomistajan nostamaan kaksi pikavippiä, yhden Credit 24-laina sivustolta (IPF Digital Finland Oy) 1 000 euroa ja toisen Vippi.fi-sivustolta (Tact Finance Oyj) 500 euroa ja antamaan pikavipeistä saadut rahat itselleen. Vastaaja on antanut asianomistajan ymmärtää, että pitää tätä "vasikkana" samassa käsittelyssä olevan törkeän pahoinpitelyn syytekohtan tapahtumien osalta, jonka vuoksi asianomistaja on velkaa vastaajalle. Vastaaja on viitannut törkeän pahoinpitelyn syytekohtan tapahtumiin ja todennut asianomistajalle "tiedät mitä tapahtuu", jos asianomistaja ei luovuta rahoja.⁴⁷

⁴⁵ Helsingin hovioikeus R 20/344.

⁴⁶ Helsingin hovioikeus R 20/344.

⁴⁷ Helsingin hovioikeus R 20/210.

Riidatonta asiassa oli se, että asianomistaja oli ottanut teonkuvauksessa mainitut pikavipit ja luovuttanut ottamansa 1 500 euron lainasumman vastaajalle. Vastaajan mukaan kysymys oli lainasta. Käräjäoikeudessa oli kyse siitä, oliko vastaaja uhkauksella pakottanut asianomistajan luovuttamaan pikavipit vastaajalle. Asianomistaja oli esitutkinnassa kertonut, että vastaaja oli tullut asianomistajan luokse ja kertonut rahan tarpeestaan sekä sanonut, että asianomistaja saa antaa hänelle rahaa. Vastaaja ei ollut sanonut suoraan, mutta asianomistaja oli jäänyt käsitykseen, että vastaaja oli ottanut tämän silmätikukseen aiemmin tapahtuneen törkeän pahoinpitelyn vuoksi, sillä asianomistaja oli kyseisessä tapauksessa todistajana ja vastaajana syytettynä. Asianomistaja oli ymmärtänyt, että vastaaja piti tästä syystä asianomistajaa vasikkana ja oli sen vuoksi velkaa vastaajalle. Rahojen nostamisen yhteydessä vastaaja oli asianomistajan mukaan sanonut, että mikäli asianomistaja ei toimita rahoja vastaajalle, että ”tiedät mitä tapahtuu”. Asianomistaja oli käsittänyt, että vastaaja hakkaisi hänet, mikäli ei saisi rahoja.⁴⁸

Asianomistaja ei ole käräjäoikeuden käsitelyssä kertomuksensa mukaan muistanut mitään tapahtumista lääkityksensä vuoksi. Vaikka asianomistajaa ei kuultu oikeudessa, ei käräjäoikeus pitänyt tämän esitutkintakertomuksen yksityiskohtaisuus huomioon ottaen mahdollisena, että asianomistaja olisi keksinyt asiat kuulusteluissa omasta päästään. Asiassa ei ole edes väitetty, että asianomistaja ja vastaaja olisivat tehneet rahoista velkakirjaa tai muutakaan asiakirjaa, joka osoittaisi rahat vastaajan väittämin tavoin lainaksi. Käräjäoikeuden mukaan vastaaja oli syytteen teonkuvauksessa kuvatuin tavoin antanut asianomistajan ymmärtää, että pitää tätä ”vasikkana” törkeään pahoinpitelyä koskeviin tapahtumiin liittyen ja viitannut rahoja vaatiessaan mainittuihin tapahtumiin antaen ymmärtää asianomistajalle tapahtuvan jotain, jos tämä ei luovuta rahoja vastaajalle. Tämän lisäksi vastaaja oli painostavalla äänensävyllä sanonut, että ”nyt nostat sitä pikavippii”. Lisäksi vastaaja oli rahojen nostamisen yhteydessä todennut ”tiedät mitä tapahtuu”, ellei asianomistaja toimita rahoja vastaajalle, ja myöhemmin myös soittanut asianomistajalle päihtyneenä, aggressiivisena ja kiihtyneenä, että haluaa lisää rahaa. Vastaaja oli myös soitellut asianomistajalle ja kysellyt tämän olinpaikkaa. Käräjäoikeus tuomitsi vastaajan kiristyksestä. Hovioikeus vahvisti käräjäoikeuden tuomion.⁴⁹

Tapauksessa keskiössä oli käytetty uhkaus ja se, oliko uhkaus sellainen, että se on omiaan saamaan asianomistajan taipumaan. Asianomistaja oli edellä käsiteltyjen seikkojen vuoksi kokenut,

⁴⁸ Helsingin hovioikeus R 20/210.

⁴⁹ Helsingin hovioikeus R 20/210.

että vastaaja kiristää tätä aiemmin tapahtuneen rikoksen vuoksi, jossa asianomistaja oli todistajana.⁵⁰ Vaikka ratkaisussa ei ole suoraan todettu, näkisin, että näiden seikkojen pohtiminen ilmentää myös kiristysuhkauksen edellytystä siitä, mikä uhkauksen kohteen oma käsitys tilanteesta on ollut. Kiristysuhkauksen kohdalla uhkauksen kohteen tulee olla syytä olettaa tekijän toteuttavan uhkauksen, mikäli tämä ei taivu uhkaukseen, ja tässä yhteydessä tulee ottaa huomioon myös uhkauksen kohteen ymmärrys ja tieto tilanteen tosiseikoista. Asianomistaja oli ollut todistajana rikosasiassa, jossa vastaajaa syytettiin törkeästä pahoinpitelystä ja tämä seikka yhdistettynä esitettyihin uhkauksiin ovat antaneet asianomistajalle perustellun syyn olettaa vastaajan toteuttavan uhkauksensa.

4 KIRISTYKSEN YRITYS

4.1 Rikoksen yrityksen rangaistavuus

Kiristuksen yritys on säädetty rangaistavaksi teoksi (RL 31:3.2). Rikoksen yrityksestä rangaistaan vain, jos yritys on tahallista rikosta koskevassa säännöksessä säädetty rangaistavaksi (RL 5:1.1). Rikoksen yrityksen rangaistavuudelle on asetettu kaksi edellytystä: kysymys on rikoksen yrityksestä silloin, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Yleisten edellytysten lisäksi kysymyksessä on rikoksen yritys silloinkin, kun edellä mainittua vaaraa rikoksen täyttymisestä ei aiheudu, mikäli vaaran syntymättä jääminen on johtunut vain sattunnaisista syistä. (RL 5:1.2.)

Vaatus rikoksen tekemisen aloittamisesta tarkoittaa sitä, että tekijä on ryhtynyt konkreettisiin toimiin rikoksen tunnusmerkistön toteuttamiseksi. Rikoksen yritys on käsillä vasta silloin, kun tekijä on aloittanut rikoksen täytäntöönpanotoimen. Täytäntöönpanotoimella tarkoitetaan tunnusmerkistössä tarkoitettua toimintaa, joten käsitteen sisältö määrittyy kyseessä olevan tunnusmerkistön perusteella. Vaatus rikoksen tekemisen aloittamisesta kytkeytyykin aina kysymyksessä mahdollisesti olevan rikoksen tunnusmerkistöön, sillä tunnusmerkit vaihtelevat sen mukaan, mitä toimia kyseisen tunnusmerkistö edellyttää rangaistavalta teolta.⁵¹

Lain esitöissä täytäntöönpanotoimen kriteeri on katsottu jokseenkin ongelmalliseksi erityisesti tapauksissa, joissa teosta ei erotu selkeästi nähtävää täytäntöönpanotoimintaa, vaan rikoksesta on hahmotettavissa erilaisia vaiheita. Oikeuskirjallisuudessa täytäntöönpanotoimi on katsottu alkaneeksi

⁵⁰ Helsingin hovioikeus R 20/210.

⁵¹ HE 44/2002 vp, 136; Tapani ym. 2019, 467.

silloin, kun toiminnassa on edetty vaiheeseen, johon yleisesti tai tekijälle itselleen tunnettavissa olevissa olosuhteissa sisältyy välitön vaara seurauksen syntymisestä.⁵² Tapani ym. nostavat tässä yhteydessä esiin kaikkiin rikostyyppeihin soveltuvana kriteerinä aikakriteerin: mitä lähempänä rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen on, sitä perustellumpaa on pitää täytäntöönpanotointa aloitettuna⁵³.

Toinen edellytys rikoksen yrityksen rangaistavuudelle on se, että tekijä on saanut aikana vaaran rikoksen täyttymisestä. Tällä tarkoitetaan sitä, että rikoksen täytyminen on ollut tosiasiallisesti mahdollista ja vaara on siten ollut konkreettinen. Lisäksi edellytetään, että rikoksen täytyminen on tekohetkellä ollut käytännössä varteenotettava vaihtoehto.⁵⁴ Vaaraedellytys on käsillä, kun toiminta on melko välittömästi johtamassa tavoiteltuun päämäärään eli rikoksen täyttymiseen. Tapanin ym. mukaan vaaraedellytystä on arvioitava ensinnäkin tekohetken näkökulmasta ja toisaalta jälkikäteisnäkökulmasta. Yritys on rangaistava, mikäli rikoksen onnistuminen oli tekohetkellä tekijän ja huolellisen tarkkailijan ennakoitavissa, eli voitiinko rikoksen ennakoida onnistuvan. Lisäksi on arvioitava sitä, oliko tekijä myös jälkikäteen saadun tiedon perusteella saanut aikaan varteenotettavan vaaran rikoksen onnistumisesta.⁵⁵

Rikoslain yleisiä oppeja koskevan säännöksen mukaan rikos on edennyt yrityksen asteelle myös silloin, kun vaaraa rikoksen täyttymisestä ei aiheudu, mikäli vaaran syntymättä jääminen on johtunut vain satunnaisista syistä. Satunnaisilla syillä tarkoitetaan tilannetta, jossa rikoksen täytyminen ei tosiasiallisesti ollut mahdollista, mutta tekijän ja teko-olosuhteiden näkökulmasta rikoksen täyttymistä saattoi pitää uskottavana. Yritys voi siis olla rangaistava, vaikka vaaraa rikoksen täyttymisestä ei jälkikäteen arvioituna ollut, mutta objektiivisen jälkikäteisarvion mukaan vaara on vältetty vain satunnaisista johtuvista syistä.⁵⁶

Jos teko ei olisi voinut johtaa rikoksen täyttymiseen, eli vaaraa rikoksen täyttymisestä ei ole syntynyt, ei teko ole rikoksen yritys. Toisaalta teko rangaistaan rikoksen yrityksenä, jos vaaran syntymättä jääminen johtuu vain satunnaisista syistä. Lain esitöiden mukaan teon arvioinnissa tulee ottaa huomioon tekijän tahallisuus ja hänen ajattelemansa toimintavaihtoehdot suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Teko ei ole yrityksenä rangaistava, jos teko ei olisi missään olosuhteissa voinut

⁵² HE 44/2002 vp, 136.

⁵³ Tapani ym. 2019, 467.

⁵⁴ HE 44/2002 vp, 137.

⁵⁵ Tapani ym. 2019, 469–470.

⁵⁶ HE 44/2002 vp, 137; Tapani ym. 2019, 469.

johtaa tarkoitettuun päämäärään, kun huomioidaan teon kohde, tekoväline ja muut tilanteeseen liittyvät seikat. Sen sijaan yrityksestä rangaistaan, jos tekijällä olisi käytettävissään myös toimiva vaihtoehto, mutta hän sattuu valitsemaan vaihtoehdoista sen, joka ei voi johtaa rikoksen täyttymiseen.⁵⁷ Konkreettista vaaraa rikoksen täyttymisestä ei ole syntynyt, mutta se on johtunut vain satunnaisista, ei tekijästä itsestään tai hänen tietoisista valinnoistaan johtuvista syistä.

4.2 Kiristyksen yrityskynnys

Kuten luvussa 3.1 käytiin läpi, kiristyksessä käytetyn uhkauksen tulee olla sillä tavoin todellinen ja varteenotettava, että se saa uhkauksen kohteen taipumaan uhkaajan vaatimuksiin. Jos kyse on kiristyksen yrityksestä, eli uhkauksen kohde ei ole taipunut vaatimukseen, on uhkauksen oltava ainakin sellainen, että se yleisen kokemuksen mukaan on omiaan saamaan uhkauksen kohteen taipumaan. Kiristysuhkauksen ja sen kohteen asennoitumisen välillä on oltava syy-yhteys, vaikka taloudellisesta edusta luopumista ei olisi kiristysuhkauksen seurauksena syntynyt.

Milloin sitten kiristyksen tekeminen on aloitettu ja milloin on syntynyt vaara kiristyksen täyttymisestä? Kiristyksen aloittaminen edellyttää näkemykseni mukaan sitä, että kiristysuhkaus on esitetty uhrille. Frände ja Wahlberg ottavat saman lähtökohdan, eli konkreettinen rikoksen täytäntöönpanotoimi eli uhkaus on täytynyt esittää, jotta käsillä olisi kiristyksen yritys. Toisaalta on tarkasteltava myös uhkauksen laatua, kun kiristyksen yrityksen ollessa kyseessä ei uhri ole esitettyyn uhkaukseen taipunut. Fränden ja Wahlbergin mukaan uhkauksen esittäminen kuitenkin luo olettamuksen siitä, että käsillä on kiristyksen yritys. Kuten aiemmin on todettu, tulee uhkauksen kuitenkin olla sellainen, että yleisen kokemuksen mukaan se on omiaan saamaan uhrin taipumaan. Uhkauksen tulee siis olla sillä tavalla pakottava, että se niin sanotussa normaalitilanteessa johtaisi uhkauksen kohteen taipumiseen uhkaajan vaatimuksiin. Luvussa 3.1 on käsitelty tarkemmin kiristysuhkaukselle asetettuja vaatimuksia.⁵⁸ Uhkauksen esittämisen lisäksi muiden kiristyksen edellytysten on täyttyvä, jotta käsillä olisi kiristyksen yritys. Tästä on kuitenkin luettava pois taloudellista edusta luopuminen, jonka täytyminen tekee rikoksesta jo kiristyksen pelkän yrityksen sijaan. Kiristyksen muita edellytyksiä on käyty läpi pääluvussa 3.

Toinen yritykselle yleisesti asetettu vaatimus on se, että teolla on saatu aikaan konkreettinen vaara rikoksen täyttymisestä. Kiristyksen tunnusmerkistön kohdalla tämä on hieman hankalampi kysymys kuin se, milloin rikoksen tekeminen on aloitettu. Kiristyksen yrityksessä yrityskynnyksen ylittymisen

⁵⁷ HE 44/2002 vp, 137; Tapani ym. 2019, 470.

⁵⁸ Frände & Wahlberg 2018a, 603–604.

vaatimuksena on se, että esitetty uhkaus on sellainen, että se on omiaan saamaan uhkauksen kohteen taipumaan uhkaukseen. Frände ja Wahlberg kuitenkin toteavat, että kiristyksen yrityksessä vaadittu pakottava psyykkinen kausaliiteetti on varsin ongelmallinen seikka. Se, että uhkauksen kohde ei taivu uhkaukseen, näyttäisi osoittavan sen, ettei käsillä ollut konkreettista vaaraa rikoksen täyttymisestä. Koska henkilön psyyke pysyy lähtökohtaisesti samanlaisena päivästä toiseen, voitaisiin esittää väite, että rikoksen täyttymättä jääminen ei johdu satunnaisista syistä. Tällöin kiristyksen yritystä ei olisi mahdollista tehdä. Tämän vuoksi Frände ja Wahlberg lähtevät siitä, että konkreettinen vaara rikoksen täyttymisestä syntyy jo uhkauksen esittämisestä, vaikka uhri ei siihen välttämättä taipuisikaan.⁵⁹

Panu Sepponen on pohtinut pro gradu -tutkielmassaan tätä kiristyksen yrityksen, konkreettisen vaaran ja siihen liittyvän psyykkisen kausaliiteetin problematiikkaa. Sepponen nostaa esille erilaiset joukkokiristykset, esimerkiksi niin sanotut pornokiristykset, joissa tekijät ovat laittaneet suurelle joukolle ihmisiä sähköpostiviestin, joissa he väittävät murtautuneensa uhrin tietokoneelle ja tallentaneensa heidän käyntinsä aikuisviihdesivustoilla. Tekijät pyrkivät kiristämään uhreiltaan rahaa uhkaamalla paljastaa käynnit uhrin kontakteille. Koska kyseessä on huijaus, eikä kiristäjällä tosiasia-assa ole tällaista materiaalia uhristaan, onko syntynyt konkreettista vaaraa rikoksen täyttymisestä? Sepposen mukaan samansisältöinen uhkaus voi sen uhrista riippuen aiheuttaa hyvin erilaisen vaaran. Toinen voi olla tietoteknisesti taitava ja ymmärtää uhkauksen huijaukseksi, kun taas joku toinen ei ole koskaan edes vierailut aikuisviihdesivustolla ja ymmärtää, ettei tekijällä voi olla sellaista materiaalia. Toisaalta joku toinen voi olla vierailut kyseisillä sivustoilla ja voi siten pitää uhkausta todellisena.⁶⁰

Kyseessä on rikoksen yritys myös silloin, kun konkreettista vaaraa rikoksen täyttymisestä ei ole aiheutunut, mikäli sen syntymättä jääminen on johtunut satunnaisista syistä (RL 5:1.2). Mitä kiristyksen yrityksen kohdalla näillä satunnaisilla syillä tarkoitetaan? Satunnaisia syitä tulee arvioida rikosentekijän näkökulmasta, sillä satunnaisilla syillä viitataan sellaisiin seikkoihin, jotka eivät ole tekijän vaikutuspiirissä. Rikoksen täytyminen ei silloin tosiasia-assa ole mahdollista, mutta tekijän näkökulmasta ja sen hetkisen tilanteen pohjalta rikoksen täyttymistä voidaan pitää uskottavana.⁶¹ Ovatko tekijän näkökulmasta kyseessä satunnaiset syyt silloin, kun kiristysuhkauksen kohde pystyy vastustamaan uhkausta siten, että taloudellista edusta luopumista ei tapahdu? Vai ovatko satun-

⁵⁹ Frände & Wahlberg 2018a, 603–604.

⁶⁰ Sepponen 2021, 80–81.

⁶¹ HE 44/2002 vp, 137.

naiset syyt kyseessä silloin, kun uhkauksen kohde ei esimerkiksi jostain käytännön syystä, vaikkapa esimerkiksi pankkikortin toimimattomuuden vuoksi, pysty luovuttamaan tekijälle vaadittua rahasummaa?

Frände ja Wahlberg esittävät, että ensin on ratkaistava kysymys siitä, onko esitetty uhkaus sellainen, että se on omiaan saamaan uhrin taipumaan. Toiseksi on ratkaistava se, onko uhkaus saanut aikaan konkreettisen vaaran siitä, että uhri todella taipuu uhkaukseen. Konkreettista vaaraa ei välttämättä ole, jos uhri ei taivu uhkaukseen. Tämä on kuitenkin tekijän näkökulmasta satunnainen syy, sillä tekijä ei tiedä, tuleeko uhri taipumaan uhkaukseen vai ei. Siten jos uhkaus on varteenotettava ja todellinen, on tekijän kannalta satunnainen syy, millä tavoin uhri reagoi siihen.⁶² Sinänsä ei siis ole merkitystä sillä, onko konkreettista vaaraa syntynyt vai ei, jos tekijän esittämä uhkaus on yleisen kokemuksen mukaan omiaan saamaan uhrin taipumaan uhkaukseen. Arvioinnissa tuleekin huomioida tekijän tahallisuus sekä hänen ajattelemansa toimintavaihtoehdot suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

4.3 Kiristyksen yrityksestä kiristykseen

Edellisessä alaluvussa käytiin läpi kiristyksen yrityskynnyksen täyttymistä, eli sitä, milloin teko etenee rankaisemattomasta teosta kiristyksen yrityksen asteelle. Tässä luvussa tarkastellaan lyhyesti sitä, missä vaiheessa teko etenee kiristyksen yrityksen asteelta täytetyksi teoksi eli kiristykseksi. Pääluvussa 3 käytiin läpi kiristyksen elementit: kiristysuhkaus, taloudellisesta edusta luopuminen sekä pakottaminen, eli syy-yhteys kiristysuhkauksen ja taloudellisesta edusta luopumisen välillä. Kiristyksen yrityksen ja kiristyksen välinen ero on taloudellisesta edusta luopumisen täytyminen: yritys muuttuu kiristykseksi siinä vaiheessa, kun taloudellista edusta on luovuttu, kunhan muut kiristyksen edellytykset täyttyvät.

Fränden ja Wahlbergin mukaan yleensä on selvää, milloin taloudellisesta edusta luopuminen on tapahtunut. Yksinkertaisissa tapauksissa kyse voi olla rahasummasta tai esineestä, jolloin taloudellisesti edusta luopumisen hetki on yleensä selvä: taloudellisesta edusta on luovuttu, kun tietty summa tai esine on luovutettu tekijälle. Miten arvioidaan tilanteita, joissa uhkauksella pakotetaan toinen sitoutumaan esimerkiksi johonkin epäedulliseen sopimukseen taikka allekirjoittamaan perusteettoman velkakirjan, taikka luopumaan jonkinlaisesta sopimuksesta? Täytyykö rikos jo siinä vaiheessa, kun sopimus tai velkakirja allekirjoitetaan tai sellaisesta luovutaan, vai edellyttääkö rikos sitä, että jotain on sopimuksen perusteella jo suoritettu tai sopimuksesta luopumisen seurauksena

⁶² Frände & Wahlberg 2018a, 604–605.

jotain on menetetty? Fränden ja Wahlbergin näkemyksen mukaan kiristysten tunnusmerkistö täytyy jo silloin, kun sopimus allekirjoitetaan. Mikäli näin ei olisi, voisi kiristysten ja sen yrityksen välinen rajanveto jäädä jokseenkin hankalasti arvioitavaksi. Lisäksi kiristysten yritys soveltamisala jäisi varsin kapeaksi, sillä tekoja, joissa uhkauksen kohde ei ole allekirjoittanut sopimusta uhkauksesta huolimatta, voisivat jäädä rankaisematta, mikäli sopimuksen allekirjoittaminen katsottaisiin vain kiristysten yritykseksi eikä kiristykseksi.⁶³

4.4 Oikeuskäytäntö

Itä-Suomen hovioikeus R 14/640. Itä-Suomen hovioikeuden 22.01.2015 antamassa ratkaisussa R 14/640 vastaaja oli lähettänyt asianomistajalle kymmenittäin tekstiviestejä, joissa hän oli muun muassa uhannut viedä tämän elämän, vetää tätä turpaan, tulla pieksämään ja toimittaa tämä sairaalaan. Vastaaja oli lähettänyt viestit saadakseen asianomistajan maksamaan itselleen 2 280 euroa rahaa, sillä vastaaja oli luullut, että asianomistaja on ilmiantanut hänet ulosottomiehelle. Hovioikeudessa oli kysymys siitä, olivatko tekstiviestit rikoslain 31 luvun 3 §:ssä tarkoitettuja kiristysuhkauksia. Koska asianomistaja ei ollut maksanut vastaajan vaatimaa summaa, oli tapauksessa arvioitava sitä, olivatko uhkaukset olleet sellaisia, että ne yleisen kokemuksen mukaan olivat omiaan saamaan uhrin taipumaan.⁶⁴

Hovioikeus totesi, että vastaaja oli uhannut asianomistajaa vakavalla väkivallalla ja jopa hengen menettämällä. Hovioikeuden mukaan uhkaukset olivat siten olleet laadultaan vakavia, ja ottaen huomioon sen, että asianomistaja oli ollut tietoinen vastaajan menneisyydessä tapahtuneesta väkivaltaisesta teosta, oli asianomistaja perustellusti voinut pitää väkivaltaa mahdollisena. Tätä osoitti myös asianomistajan menettely uhkausten jälkeen: hän kertoi, että oli alkanut käyttää kiertoreittiä töihin, tarkkaillut ympäristöään aiempaa enemmän ja hankkinut henkilökohtaisen hälytyslaitteen. Asianomistaja ei ollut maksanut vastaajan vaatimaa summaa, sillä se oli asianomistajan mielestä perusteeton ja lisäksi hänellä ei ollut varaa maksaa. Hovioikeus katsoi, että uhkaukset olivat olleet sellaisia, että ne yleisen kokemuksen mukaan olivat omiaan saamaan uhrin taipumaan esitettyyn uhkaukseen. Vastaaja tuomittiin kiristysten yrityksestä.⁶⁵

Ratkaisussa oli huomioitu aikaisemmin tässä työssä mainittuja seikkoja uhkauksen laadusta ja uhrin käsityksestä tilanteesta. Ratkaisussa oli arvioitu uhkauksen subjektiivista puolta eli uhrin käsi-

⁶³ Frände & Wahlberg 2018a, 602.

⁶⁴ Itä-Suomen hovioikeus R 14/640.

⁶⁵ Itä-Suomen hovioikeus R 14/640.

tystä tilanteesta. Kuten aiemmin on todettu, tulee uhkauksen kohteella olla perusteltu syy ottaa uhkaus vakavasti, ja ratkaisussa oli huomioitu myös se seikka, että asianomistaja oli tietoinen vastaajan aiemmin toteuttamasta väkivallanteosta ja uhkailuista. Tämä yhdistettynä siihen, että uhkaus oli ollut laadultaan vakava, eli oli kohdistunut asianomistajan henkeen ja terveyteen, antoivat asianomistajalle perustellun syyn pitää väkivaltaa mahdollisena ja siten uhkaus oli ollut omiaan saamaan asianomistajan taipumaan vastaajan vaatimuksiin.

Rovaniemen hovioikeus R 15/351. Rovaniemen hovioikeus vahvisti 29.07.2015 antamallaan ratkaisulla R 15/351 Oulun kärjäoikeuden ratkaisun R 14/1566, jossa vastaaja oli asianomistaja kertomuksen perusteella puhelimesta uhannut hakea asianomistajalle tuomiota murhan yrityksestä, mikäli tämä ei maksa hänelle 5 000–7 000 euroa. Kärjäoikeus vakuuttui asianomistajan kertomuksesta siitä, että vastaaja oli uhannut asianomistajan joutuvan vankilaan ja että vankilassa on vastaajan tuttuja, jotka tekevät asianomistajan olon tukalaksi, mikäli asianomistaja ei maksa vastaajan vaatimaa summaa. Asianomistaja ei maksanut vastaajalle tämän vaatimaa summaa.⁶⁶

Kärjäoikeus pohti ratkaisussaan sitä, olivatko vastaajan lausumat rikoslain 31 luvun 3 §:ssä tarkoitettuja uhkauksia. Kärjäoikeuden mukaan oikeudellisista asioista tietämättömän maallikon uhkaaminen kovalla rikoshaasteella sekä mainitun laisilla vankilaoloilla uhkailu olivat olleet sellaisia uhkauksia, jotka täyttivät kyseisen lainkohdan tarkoittaman uhkauksen tunnusmerkistön objektiivisen puolen. Kärjäoikeus otti huomioon myös asianomistaja oman käsityksen tilanteesta, eli subjektiivisen näkökulman. Asianomistaja ei oman kertomuksensa mukaan pelännyt oikeudellisia seuraamuksia tai vankilaan joutumista sinänsä, mutta pelkäsi näiden uhkausten vuoksi vastaajaa tämän aikaisemman väkivaltaisen käyttäytymisen vuoksi. Kärjäoikeus antoi merkitystä asianomistajan ja vastaajan aikaisemmalta yhteiselle historialle, koska vastaajan uhkaukset olivat tosiasiallisesti johtaneet asianomistajan pelkoon vastaajaa kohtaan.⁶⁷

Koska asianomistaja ei ollut taipunut uhkaukseen ja maksanut vastaajan vaatimaa summaa, oli kärjäoikeuden arvioitava uhkauksen tehokkuus. Kyse on siis rikoksen yritykseen sisältyvän vaaradellytyksen arvioinnista. Kärjäoikeus katsoi, että vastaajan puhelu ja tekstiviestit ja niiden sisältämät uhkaukset olivat johtaneet asianomistajan pelkotilaan. Uhkaukset olivat siis olleet laadultaan

⁶⁶ Rovaniemen hovioikeus R 15/351.

⁶⁷ Rovaniemen hovioikeus R 15/351.

sellaisia, että niiden voitiin arvioida olleen omiaan saamaan asianomistajan taipumaan hänelle esitettyyn vaatimukseen. Käräjäoikeuden mukaan vastaaja oli saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä ja vastaaja tuomittiin kiristyksen yrityksestä.⁶⁸

Helsingin hovioikeus R 20/1393. Helsingin hovioikeus vahvisti 01.07.2021 antamallaan ratkaisulla R 20/1393 Helsingin käräjäoikeuden ratkaisun R 20/4186, jossa kolmelle vastaajalle vaadittiin rangaistusta törkeän ryöstön yhteydessä tehdystä kiristyksen yrityksestä. Syytteen teonkuvauksen mukaan vastaajat A, B ja C olivat samassa syytteessä olevan törkeän ryöstön mukaisessa tilanteessa A:n keksimän velkasuhteen perusteella vaatineet asianomistajaa maksamaan itselleen tuhansia euroja, ensin 3 000 euroa ja lopulta tapahtumien kuluessa 30 000 euroa. He olivat uhanneet lavastaa asianomistajan syylliseksi A:n raiskaamiseen. Teko oli jäänyt yritykseksi, sillä asianomistaja ei maksanut rahoja ja oli onnistunut vapauttamaan itsensä sidoksista ja pakenemaan tapahtumapaikalta.⁶⁹

Tapauksessa oli kysymys törkeästä ryöstöstä, jossa asianomistajaa oli pahoinpidelty ja uhattu väkivallalla eri tavoin ja yritetty periä tekaistuja velkoja sekä vaadittu esimerkiksi luovuttamaan verkkopankkitunnuksensa vastaajille. Ryöstön yhteydessä asianomistajan omaisuutta oli anastettu. Vastaajat olivat tämän teon yhteydessä vaatineet asianomistajalta tai hänen sukulaisiltaan rahaa, ja vaadittu rahamäärä oli suurimmillaan ollut 30 000 euroa. Vastaaja A oli uhanut ilmiantaa asianomistajan A:n raiskaamisesta, mikäli asianomistaja ei suostuisi rahojen luovuttamiseen. Siihen liittyen A oli lähettänyt asianomistajan puhelimesta omaan puhelimeensa tekaistuksi todisteeksi tekstiviestin, jossa asianomistaja olisi ilmoittanut raiskanneensa A:n. Käräjäoikeuden ratkaisussa oli mielenkiintoista se, sisältyykö kiristyksen yritys törkeää ryöstöä koskevaan syytekohtaan vai ei, sillä teot olivat ajankohdallisesti päällekkäisiä. Käräjäoikeus katsoi, että vaikka kiristyksen yrityksenä käsitelty syytekohta oli tapahtunut ryöstörikoksen yhteydessä, oli kiristysteossa kysymys myös erikseen rangaistavasta kiristyksen yrityksestä. Käräjäoikeuden mukaan teko on sisältänyt kiristämistarkoituksessa esitetyn uhkaamisen väärän ilmiannon tekemisellä, minkä vuoksi siinä on ollut kysymys erikseen rangaistavasta pakottamisesta tai sen yrityksestä, eikä sen ei voida katsoa sisältyvän ryöstörikokseen.⁷⁰

Tapauksessa oli kysymys rikollisella teolla, eli väärän ilmiannon tekemisellä, uhkaamisella. Kiristyksen tunnusmerkistö ei edellytä, että uhkaus on oikeudenvastainen eli rikollisella teolla uhkaamista, mutta myös sellainen uhkaus toteuttaa kiristysuhkauksen. Kiristyksen yrityksen edellytyksenä kun

⁶⁸ Rovaniemen hovioikeus R 15/351.

⁶⁹ Helsingin hovioikeus R 20/1393.

⁷⁰ Helsingin hovioikeus R 20/1393.

on se, että uhkaus on yleisen elämäkokemuksen mukaan omiaan saamaan uhkauksen kohteen taipumaan, eli uhkauksen tulee vaikuttaa uhkauksen kohteen asennoitumiseen. Asianomistajaa oli uhattu perättömän raiskausilmoituksen tekemisellä, mikä on mielestäni omiaan aiheuttamaan uhkauksen kohteessa sellaista pelkoa, että se saa uhrin taipumaan uhkaukseen. Uhkaus siitä, että asianomistajan väitetään syyllistyneen raiskaukseen, on omiaan aiheuttamaan asianomistajassa pelkoa väitetyn rikoksen rikosoikeudellisista seuraamuksista sekä haitoista hänen maineelleen ja yksityiselämälleen. Yrityskynnys on täytynyt, kun uhkaus on esitetty ja se on aiheuttanut asianomistajassa perusteltua pelkoa uhkauksen toteuttamisesta, mikä taas on aiheuttanut vaaran rikoksen toteutumisesta.

KKO 2002:98. Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2002:98 on pohdittu kahta asiaa: mikä lasketaan kiristyssäännöksessä tarkoitetuksi taloudelliseksi eduksi sekä sitä, onko vastaajan lausumaa pidettävä sellaisena uhkauksena, joka yleisen kokemuksen mukaan on omiaan saamaan uhatun taipumaan uhkaukseen. Ratkaisussa oli kysymys tilanteesta, jossa syyttäjä vaati vastaaja A:lle rangaistusta kiristykseen yrityksestä. Vastaaja A oli yhtiö C:n asiamiehenä ilman laillista oikeutta yrittänyt pakottaa maahan muuttaneen ulkomaalaisen yrittäjän, asianomistaja B:n poistamaan ravitsemusliikkeensä ulkoterrassin uhkaamalla B:tä tämän oleskeluluvan peruuttamisella.⁷¹ Ratkaisussa pohdittiin uhkauksen laatua ja sitä, oliko ravintolan eteen rakennetun ulkoterrassin pitäminen sellainen taloudellinen etu, jota rikoslain 31 luvun 3 §:ssä tarkoitetaan.

Asianomistaja B, eli ravintolayrittäjä, oli rakennuttanut ravitsemusliikkeensä edustalle terrassirakennelman, joka ulottui viereisen liikehuoneiston edustalle. Liikehuoneiston omistajan toimeksiannosta toiminut A oli yrittänyt saada B:tä poistamaan terrassin uhaten B:tä muutoin oleskeluluvan menettämällä. Asiassa on selvitetty, että tultuaan B:n ravitsemusliikkeeseen A on välittömästi tiedustellut B:n kansalaisuutta, ja häntä on voitu käyttäytymisensä perusteella luulla viranomaisen edustajaksi tai lakimieheksi. Korkein oikeus toteaa, että ratkaisevana on pidettävä sitä, miten kyseisenlainen uhkaus yleisen elämäkokemuksen mukaan on omiaan vaikuttamaan ottaen huomioon sen kohteena olevan henkilön asema ja olosuhteet. Oleskeluluvan peruuttamiseen vihjaava uhkaus on ollut laadultaan sellainen, että sen voidaan arvioida olleen omiaan saamaan vastaavassa tilanteessa olevan maahanmuuttaja B:n taipumaan hänelle esitettyihin vaatimuksiin.⁷²

Taloudellisen edun osalta korkein oikeus totesi ratkaisussaan, että terrassin pitämisen ja siihen liittyvän ulkotarjoilun tarkoituksena oli ollut lisätä B:n liikkeen myyntituloja. Sen vuoksi terrassin pitämi-

⁷¹ KKO 2002:98.

⁷² KKO 2002:98.

nen oli edustanut B:lle taloudellista etua. Yhtiö C oli katsonut, että B:n terassi haittaa yhtiön liiketoimintaa, koska terassi ulottui kyseisen yhtiön liikehuoneiston edustalle, minkä vuoksi yhtiö C oli hahunnut B:n luopuvan terassistaan. Korkeimman oikeuden mukaan tähän suostuminen olisi merkinnyt yhtiö C:lle sellaista taloudellista etua, johon vaatimiseen sillä ei ollut laillista oikeutta. Korkeimman oikeuden mukaan kysymyksessä oli ollut rikoslain 31 luvun 3 §:ssä tarkoitettu taloudellinen etu. A tuomittiin kiristyksen yrityksestä.⁷³

5 TULOKSET

Opinnäytetyössä pyrittiin vastaamaan ensimmäisenä pääkysymyksenä siihen, milloin kiristyksen tunnusmerkistö täyttyy. Tutkimuskysymykseen vastaamiseksi alakysymyksen avulla selvitettiin ensinnäkin sitä, mitä tarkoitetaan kiristysäännöksessä mainituilla uhkauksella, taloudellisesta edusta luopumisella ja pakottamisella, jotka ovat kiristyksen tunnusmerkistön keskeiset elementit.

Uhkauksella tarkoitetaan yleiskielessä aikomusta tuottaa jollekulle jonkinlainen negatiivinen asiain-tila, eli jotain pahaa, epämiellyttävää tai vahingollista, ja tämä aikomus ilmaistaan joko sanoin tai elein. Kiristysuhkauksella tarkoitetaan rikoslain kiristystä koskevan säännöksen mukaan jotain muuta kuin ryöstösäännöksessä mainittua uhkausta. Kiristysuhkaus on siten jotain muuta kuin vakavaa ja välitöntä, eli kiristysuhkauksen ei tarvitse olla esimerkiksi vakavalla henkeen tai terveyteen kohdistuvalla rikoksella uhkaamista. Lisäksi kiristysuhkaukseen kuuluu keskeisesti se, että uhattu teko on tarkoitettu toteutettavaksi joskus myöhemmin.

Kiristysuhkaus voi koskea käytännössä mitä tahansa asiaa, eli sen ei tarvitse olla jollakin rikollisella teolla uhkaamista. Uhkaus tarkoittaa sen kohteelle jotain negatiivista, mutta tämä kokemus on välttämättä aina subjektiivinen asia: se, mikä toiselle on neutraali asia, voi toiselle merkitä hyvinkin negatiivista. Uhkauksen tulee joka tapauksessa olla todellinen ja varteenotettava siten, että se saa uhkauksen kohteen taipumaan uhkaukseen: uhkauksen kohteella tulee siis olla syytä olettaa tekijän toteuttavan uhkauksen, mikäli kohde ei uhkaukseen taivu. Esimerkiksi luvussa 3.5 esitellyssä Helsingin hovioikeuden ratkaisussa R 20/344 kiristys toteutettiin uhkaamalla asianomistajaa sillä, että vastaaja esittää asianomistajan työnantajalle arkaluontoisia ja perättömiä väitteitä tämän hoitamattomasta alkoholiongelmasta. Uhkaus oli hovioikeuden mukaan sellainen, että asianomistaja on perustellusti voinut ottaa sen vakavasti ja on ollut riittävä painostamaan asianomistajaa allekirjoittamaan itselleen epäedullisen sopimuksen.

⁷³ KKO 2002:98.

Kiristysäännöksen toinen keskeinen elementti on se, että kiristysuhkauksen seurauksena tulee olla taloudellisesta edusta luopuminen. Taloudellisesta edusta luopuminen merkitsee kiristysrikoksen uhrille hänen varallisuusasemansa heikentymistä. Tyypillisesti taloudellinen etu on rahaa, mutta se voi olla myös esimerkiksi esine tai velasta luopuminen, kuten luvussa 3.5 esitetyssä Helsingin hovioikeuden ratkaisussa R 20/344, jossa asianomistaja oli vastaajan uhkauksen vuoksi allekirjoittanut sopimuksen, jolla hän luopuu kaikista taloudellisista saatavistaan vastaajaa kohtaan. Kiristyksen tunnusmerkistö edellyttää lisäksi, että taloudellisen edun tulee olla sellainen, että rikoksentekijällä tai sillä, jonka puolesta hän toimii, ei ole laillista oikeutta kyseiseen etuun. Siten esimerkiksi laillisen velkasaatavan vaatiminen ei ole kiristykseen rangaistavaa, vaikka vaatimisessa käytettäisiin jonkinlaista uhkausta. Tällainen teko voi kuitenkin tulla rangaistavaksi esimerkiksi pakottamisena. Kiristyksen tunnusmerkistö ei kuitenkaan edellytä, että rikoksentekijällä olisi jonkinlainen taloudellinen hyötymistarkoitus, vaan tekijä voi esimerkiksi pyrkiä vain vaikeuttamaan kohteen taloudellista asemaa.

Kolmantena elementtinä kiristysrikokseen kuuluu pakottaminen: tekijä pakottaa uhkauksen kohteen kiristysuhkauksen avulla luopumaan taloudellisesta edusta, eli uhkauksen ja taloudellisesta edusta luopumisen välillä tulee vallita syy-yhteys. Mikäli uhkausta ei olisi esitetty, ei myöskään taloudellisesta edusta olisi luovuttu. Käytetyn uhkauksen tulee kuitenkin olla sillä tavalla pakottava, että taloudellisesta edusta luopuminen uhkauksen seurauksena on jollain tavalla järjellistä ja ymmärrettävää toimintaa. Se, mikä on järjellistä ja ymmärrettävää toimintaa, arvioidaan yleisen elämäkokemuksen perusteella. Siten se, että uhri taipuu uhkaajan vaatimuksiin yleisen elämäkokemuksen mukaan liian helposti, ei voida katsoa kiristykseksi.

Kiristysäännös sisältää samankaltaisia elementtejä ryöstön ja pakottamisen tunnusmerkistöjen kanssa. Toisena alakysymyksenä selvitettiin sitä, mikä on kiristyksen suhde muihin samankaltaisten rikosten tunnusmerkistöihin. Ryöstön ja kiristyksen keskeinen ero on se, että kiristyksessä uhri pakotetaan luopumaan jostakin, kun taas ryöstössä uhrilta otetaan jotain. Toisena keskeisenä erona on se, että ryöstössä kohdetta uhataan henkilöön kohdistuvalla väkivallalla taikka käytetään tällaista väkivaltaa, kun taas kiristysuhkauksessa uhkaaminen tapahtuu ”muulla kuin 1 §:ssä tarkoitetulla uhkauksella”, eli jollain muulla kuin henkilöön kohdistuvalla väkivallalla uhkaamisella. Lisäksi erona on se, että ryöstön kohteena on irtain omaisuus, kun taas kiristyksessä kohteena voi olla mikä tahansa taloudellinen etu.

Pakottamisessa ei kiristyksen tavoin tapahdu taloudellista edusta luopumista. Pakottamisessa kohde pakotetaan oikeudettomasti väkivallalla taikka uhkauksella tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin. Oikeudettomuus koskee pakotuskeinoa tai sitä, mihin uhri pakotetaan, eli pakottamisesta voidaan tuomita, vaikka tekijällä olisikin laillinen oikeus siihen, mitä hän vaatii. Siten

esimerkiksi tilanteet, joissa kiristysuhkauksen kaltaisella uhkauksella toinen pakotetaan maksamaan laillinen velkansa tekijälle, voidaan rangaista pakottamisena. Kuten aiemmin todettu, ei tällaista voida rangaista kiristykseenä, jos tekijällä on laillinen oikeus saatavaan. Tulee kuitenkin huomioida, että kiristyssäännös on ensisijainen pakottamissäännökseen nähden.

Opinnäytetyössä esitellyssä oikeuskäytännössä oli pääasiallisesti käytetyn uhkauksen laadusta. Toisessa esitellyssä tapauksessa uhattiin arkaluonteisten ja perättömien tietojen paljastamisella, joka voisi aiheuttaa asianomistajalle negatiivisia seurauksia työpaikalla ja maineen kannalta. Toisessa tapauksessa taas asianomistajan annettiin ymmärtää, että tähän kohdistuu väkivaltaa. Ratkaisusta huomaa eron siinä, miten kiristyksessä uhkauksen ei tarvitse olla objektiivisesti arvioiden negatiivista tai sellaista, että kuka tahansa taipuisi uhkaukseen. Kiristysuhkauksen laatua arvioidaan myös subjektiivisten seikkojen perusteella eli sillä, millä tavoin asianomistaja kokee uhkauksen ja mitä seurauksia uhkauksen toteuttamisella voisi asianomistajalle itselleen olla. Väkivallalla uhkaaminen taas on objektiivisestikin arvioiden omiaan aiheuttamaan uhkauksen kohteessa sellaista pelkoa, että se saa tämän taipumaan uhkaukseen.

Toiseksi opinnäytetyössä pyrittiin vastaamaan päätutkimuskysymykseen siitä, minkälaiset ovat kiristuksen yrityksenä rangaistavan teon rajat. Ensimmäisen alakysymyksen avulla selvitettiin sitä, mitä rikosoikeuden yleisten oppien mukaan tarkoitetaan rikoksen yrityksellä. Rikos on edennyt rangaistamattomasta teosta yrityksen asteelle silloin, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut teolla aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Toisena alakysymyksenä selvitettiin sitä, milloin kiristyssäännöksen kohdalla näiden rikoksen yritystä koskevien yleisten oppien mukaan on edetty yrityksen asteelle, eli mikä on kiristuksen kohdalla yrityskynnys. Teko on edennyt kiristuksen yritykseksi silloin, kun kiristysuhkaus on esitetty. Uhkauksen on kuitenkin oltava sellainen, että se yleisen kokemuksen mukaan on omiaan saamaan uhkauksen kohteen taipumaan. Kun taloudellista edusta luopumista ei ole tapahtunut, on tällöin esitetyn uhkauksen ja kohteen asennoitumisen välillä oltava syy-yhteys.

Kuten luvussa 4.2 käytiin läpi, kiristuksen yrityksen kohdalla teolla aiheutettu konkreettinen vaara rikoksen täyttymisestä on jokseenkin problemaattinen seikka. Teko voidaan katsoa aloitetuksi, kun kiristysuhkaus on esitetty. Konkreettinen vaara onkin ongelmallisempi edellytys, sillä se, milloin vaaraedellytys täyttyy, on jokseenkin subjektiivinen asia. Sen vuoksi voidaankin katsoa, että konkreettinen vaara syntyy jo kiristysuhkauksen esittämisestä, vaikka uhri ei siihen välttämättä taipuisikaan.

Kiristuksen yritys ja kiristuksen välinen rajanveto näyttäisi olevan melko selkeä: teko on edennyt yrityksestä kiristykseen, kun taloudellisesta edusta luopuminen on tapahtunut. Toisaalta joidenkin

taloudellisten etujen kohdalla kysymys siitä, milloin luopuminen on tapahtunut, voi olla ongelmallisempi kysymys. Esimerkkinä teot, joissa toinen pakotetaan sitoutumaan johonkin epäedulliseen sopimukseen taikka allekirjoittamaan perusteeton velkakirja. Mikäli tilanne olisi se, että kiristysrikos täyttyy vasta siinä vaiheessa, kun sopimuksen perusteella jotain on suoritettu tai sopimuksesta luopumisen seurauksena jotain on menetetty, jäisi kiristuksen yritys soveltamisala kapeaksi. Esimerkiksi Frände ja Wahlberg ovatkin ottaneet sen kannan, että kiristuksen tunnusmerkistö täyttyy jo silloin, kun sopimus allekirjoitetaan. Tällaiset tilanteet joudutaan kuitenkin arvioimaan joka kerta tapauskohtaisesti tuomioistuimessa, eikä etukäteen täsmällistä rajanvetoa ole mahdollista tehdä.

Kolmantena alakysymyksenä kiristuksen yritykseen liittyen käsiteltiin oikeuskäytäntöä ja sitä, mitä teolta vaaditaan yrityskynnyksen täyttymiseksi. Kiristuksen yrityksessä on kysymys siitä, että ensinnäkin on esitetty uhkaus ja toiseksi käytetyn uhkauksen laadusta, eli siitä, onko uhkaus ollut sellainen, että se yleisen kokemuksen mukaan on omiaan saamaan uhkauksen kohteen taipumaan. Lisäksi tulee arvioida sitä, minkälaista taloudellista etua uhkauksella tavoitellaan, vaikka yrityksen ollessa kyseessä ei taloudellisesta edusta luopumista ole tapahtunut.

Pääasiassa opinnäytetyössä esitellyissä ratkaisuissa oli kysymys väkivallalla uhkaamisella tai siitä, että asianomistajalla oli perusteltu syy pelätä väkivaltaa. Ratkaisuista voidaan huomata, että vaikka asianomistaja ei ole taipunut uhkaajan vaatimuksiin, on väkivallalla uhkaaminen omiaan vaikuttamaan asianomistajan asennoitumiseen ja siihen, miten hän uhkaus vaikuttaa asianomistajaan. Toisaalta ratkaisuissa asianomistajat olivat tietoisia uhkaajan aiemmasta väkivaltaisesta käyttäytymisestä, mikä on omiaan lisäämään asianomistajan pelkoa väkivallan toteutumisesta. Opinnäytetyössä ei käsitelty sellaista ratkaisua, jossa asianomistaja ei tällaisesta käyttäytymisestä ollut tietoinen, ja sellaisen tapaus voisi näkemykseni mukaan asettaa korkeamman kynnyksen uhkauksen laadun arvioinnille, kun asianomistajan perusteltu pelko tulisi nojata enemmän myös muihin seikkoihin kuin asianomistajan tietoisuuteen vastaajan aiemmasta käyttäytymisestä.

Esitellyistä ratkaisuista yhdessä oli kysymys muulla rikollisella teolla, eli väärän ilmiannon tekemisellä, uhkaamisesta. Väärä ilmianto voi aiheuttaa asianomistajassa perustellusti pelkoa ilmiannon seurauksista, mutta toisaalta tulee muistaa se, että uhkauksen tulee olla sellainen, että uhkaajan pystyy tosiasiallisesti myös toteuttamaan ja sillä olisi jonkinlaisia seurauksia. Yhdessä ratkaisussa taas uhkaus toteutettiin uhkaamalla asianomistajaa oleskeluluvan menettämällä, mikä oli omiaan aiheuttamaan maahan muuttaneessa asianomistajassa pelkoa seuraamuksen toteutumisesta. Samassa ratkaisussa oli lisäksi kysymys taloudellisen edun luonteesta ja oliko sitä pidettävä rikoslain 31 luvun 3 §:ssä tarkoitettuna taloudellisena etuna. Ratkaisu ilmentää hyvin sitä seikkaa, että taloudellinen etu ei aina ole pelkkää rahaa, vaan se voi olla hyvin monenlaista varallisuusasemaa ilmentävää omaisuutta tai sopimuksia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön aiheena oli kiristys ja kiristyksen yritys. Ensimmäisenä päätutkimuskysymyksenä oli se, milloin kiristyksen tunnusmerkistö täyttyy ja milloin ei. Mitä kiristyksen tunnusmerkistö edellyttää kiristyksenä rangaistavalta teolta? Toisena päätutkimuskysymyksenä selvitettiin sitä, mitkä ovat kiristyksen yrityksenä rangaistavan teon rajat. Milloin teko on edennyt kiristyksen yrityksen asteelle, ja milloin yrityksestä on edetty täytetyksi teoksi eli kiristykseksi? Opinnäytetyön tarkoituksena oli systematisoida aihealuetta koskevaa lainsäädäntöä ja oikeuslähteitä sekä pyrkiä hahmottamaan, miltä kiristysrikos voi käytännössä näyttää.

Kiristyksen tunnusmerkistö sisältää useita elementtejä, joiden tulee täytyä tunnusmerkistön täyttymiseksi. Kiristys ei edellytä jollakin oikeudenvastaisella, eli rikollisella teolla, uhkaamista. Kiristysrikos on luonteeltaan sellainen, että se kohdistuu taloudellisten etujen lisäksi myös uhkauksen kohteen toimintavapauteen. Kiristysuhkauksessa on tarkoituksena pyrkiä vaikuttamaan uhkauksen kohteeseen siten, että uhkauksen avulla hänet saadaan toimimaan vastoin omaa tahtoaan. Vaikka kiristysrikos ei välttämättä sisällä väkivaltaa, on se omiaan aiheuttamaan henkistä kärsimystä. Henkinen kärsimys voi liittyä seurausten pelkoon tai yleensä uhkauksen kohteena olemiseen. Hyvin usein kiristysrikoksiin liittyy myös hyötymistarkoitus, vaikka se ei olekaan kiristyksen tunnusmerkistön täyttymisen edellytys. Kiristyksen tarkoituksena voi olla pelkästään se, että teolla halutaan heikentää uhrin varallisuusasemaa ja siten vaikeuttaa tämän elämää.

Kiristyksen tunnusmerkistö voi täytyä monenlaisissa tilanteissa. Kiristyksen tunnusmerkistö täyttyy, kun on esitetty sellainen uhkaus, joka on yleisen kokemuksen mukaan sillä tavoin pakottava, että se saa uhkauksen kohteen taipumaan uhkaukseen. Lisäksi uhkauksen seurauksena tulee olla taloudellisesta edusta luopuminen. Uhkauksen tulee olla olennainen ja keskeisin vaikutin siinä, että uhkauksen kohde luopuu taloudellisesta edusta. Kiristys ei siis täyty, mikäli uhkauksen kohde luopuu taloudellisesta edusta liian helposti tai olisi luopunut siitä ilman uhkaustakin.

Kiristyksen yrityksen ero kiristykseen on se, että taloudellista edusta luopumista ei tapahdu. Kiristyksen yrityksen täyttymiseen vaaditaan, että kiristysuhkaus on esitetty ja että esitetty uhkaus on vaikuttanut uhkauksen kohteen asennoitumiseen. Asennoitumisella tarkoitetaan sitä, että uhkaus on aiheuttanut asianomistajassa perusteltua pelkoa uhkauksen toteutumisesta. Kiristyksen yrityksen kohdalla rikoslain mukaista vaaraa rikoksen täyttymisestä on hankala arvioida, sillä vaaraedellytyksen täyttymisen on kiristyksen yrityksen kohdalla uhkauksen kohteen psyykeeseen liittyvä asia. Kiristyksen yritys on siten arvioitava subjektiivisesti uhkauksen kohteen kannalta, vaikkakin arvioinnissa tulee huomioida myös yleinen kokemus.

7 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli hahmottaa ja systematisoida kiristyksen tunnusmerkistön sisältöä ja tulkintaa. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä oli oikeusdogmatiikka eli lainoppi, jonka avulla pyrittiin selvittämään voimassa olevan oikeuden sisältöä rikoslain 31 luvun 3 §:n kiristys säännöksen osalta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kiristystä koskevia säännöksiä ja pyrkiä selvittämään niiden merkityssisältö. Tarkoituksena oli siis luoda kokonaiskuvaa siitä, minkälaisia elementtejä kiristyssäännös sisältää ja mitä tunnusmerkistön täyttyminen teolta vaatii. Valittu tutkimusmenetelmä oli työn tavoitteen kannalta oikea, sillä lainopin pyrkimyksenä on nimenomaan systematisoida voimassa olevaa oikeutta.

Kiristyssäännöksen sisältöä ja tulkintaa pyrittiin ensinnäkin hahmottamaan voimassa olevan lainsäädännön ja sitä koskevien lain esitöiden sekä oikeuskirjallisuuden avulla. Lainsäädännön esitöiden avulla voidaan saada selkoa lainsäätäjän tarkoituksesta, eli siitä, mitä säännöksellä tarkoitetaan säädettävän rangaistavaksi. Säännöksiä on mahdotonta kirjoittaa siten aukottomaksi, että sen perusteella voitaisiin selvästi tulkita jokin teko rangaistavaksi. Sen vuoksi lainsäätäjän tarkoitusta siitä, minkälaisia tekoja se on tarkoittanut säätää rangaistavaksi, voidaan etsiä lainsäädännön esitöitä ja siten hahmottaa rangaistavan teon rajoja. Oikeuskirjallisuudessa puolestaan tehdään kannanottoja voimassa olevan oikeuden sisällöstä perustuen lainsäädäntöön, lain esitöihin, oikeuskäytäntöön sekä oikeusperiaatteisiin.

Oikeuskäytännön avulla pyrittiin hahmottamaan sitä, minkälaisia käytännön tekoja voidaan rangaista kiristyksenä, eli miten säännöksessä määritellyt elementit näyttäytyvät käytännön teoissa. Opinnäytetyössä hyödynnettiin yhtä Korkeimman oikeuden ratkaisua sekä muutamia hovioikeuden ratkaisuja. Koska ratkaisuja oli määrällisesti vähän, ei ratkaisujen perusteella pysty tekemään kovinkaan syvällisiä päätelmiä yleisestä oikeuskäytännöstä ja siitä, miten kiristyssäännöksen rajat näyttäytyvät oikeuskäytännön perusteella. Ratkaisujen avulla voitiin kuitenkin tuoda opinnäytetyöhön käytännön esimerkkejä kiristyksen erilaisista tekemuodoista ja esimerkiksi sitä, minkälaisia kiristysuhkaukset voivat olla ja minkälaisia taloudellisia etuja kiristyssäännöksessä tarkoitetut edut voivat olla.

Opinnäytetyön jatkotutkimusaiheena voisi olla oikeuskäytännön syvällisempi tarkastelu ja analysointi, jotta kiristyksen erilaisia tekemuotoja voitaisiin analysoida ja hahmottaa esimerkiksi sitä, mitkä seikat yleisimmin johtavat kiristyssyytteen hylkäämiseen. Minkälaisia seikkoja tapauksissa arvioidaan ja mitkä seikat aiheuttavat sen, että kiristyssäännöstä ei voida soveltaa? Mitkä kiristyssäännöksessä mainitut elementit eivät tapauksissa yleisimmin täyty, eli mikä säännöksen elementteistä on kenties vaikeimmin tulkittavissa?

Opinnäytetyöprosessi oli kokonaisuudessaan melko vaativa prosessi, sillä se vaati syvällistä perehtymistä aihetta koskevaan lainsäädäntöön ja muihin oikeuslähteisiin. Prosessin aikana huomasin, että kiristysäännöksen tulkinta ei ole ongelmaton: erityisesti kiristykseen yritystä koskeva kynnys ei välttämättä ole täysin selvä. Tunnuksmerkistön erityispiirteistä johtuu, että rikoksen yritystä koskevat yleiset opit eivät täysin ongelmattomasti sovellu kiristykseen. Erityisesti se, milloin teolla on aiheutettu konkreettinen vaara rikoksen täyttymisestä, on kiristykseen kohdalla jokseenkin tulkinnanvarainen seikka. Koen kuitenkin, että opinnäytetyöprosessi ja sen lopputuotos olivat onnistuneita.

LÄHTEET

Lait ja lain esityöt

Rikoslaki 39/1889

HE 44/2002 vp – hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 66/1988 vp – hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 94/1993 vp – hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 2002:98

Hovioikeudet

Helsingin hovioikeus R 20/1393. Tuomio 21/129426. 01.07.2021.

Helsingin hovioikeus R 20/210. Tuomio 21/145972. 04.11.2021.

Helsingin hovioikeus R 20/344. Tuomio 22/136339. 22.09.2022.

Itä-Suomen hovioikeus R 14/640. Tuomio 15/102789. 22.01.2015.

Rovaniemen hovioikeus R 15/351. Tuomio 15/130537. 29.07.2015.

Kirjalliset lähteet

Frände, D. & Wahlberg, M. 2018: Kiristys. Teoksessa Frände, D. & Matikkala, J. & Tapani, J. & Tolvanen, M. & Viljanen, P. & Wahlberg, M. 2018: Keskeiset rikokset. Helsinki, Edita Publishing Oy, s. 594–610. (Frände & Wahlberg 2018a)

Frände, D. & Wahlberg, M. 2018: Ryöstö. Teoksessa Frände, D. & Matikkala, J. & Tapani, J. & Tolvanen, M. & Viljanen, P. & Wahlberg, M. 2018: Keskeiset rikokset. Helsinki, Edita Publishing Oy, s. 563–595. (Frände & Wahlberg 2018b)

Hirvonen, A. 2011: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisiä oikeustieteen julkaisuja. Helsinki.

Kolehmainen, A. 2016: Tutkimusongelma ja metodi lainopillisessa työssä. Teoksessa Miettinen, T. (toim.) 2016: Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksesta, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy, s. 106–134.

Lappi-Seppälä, T. 2022: RL 31: Ryöstö ja kiristys. Teoksessa Lappi-Seppälä T. & Hakamies, K. & Helenius, D. & Melander, S. & Nuotio, K. & Ojala, T. & Rautio, I. 2022: Rikosoikeus. Helsinki, Alma Talent, s. 1051–1077.

Sepponen, P. 2021: Omaisuusrikokset: teko- vai seurausrikoksia? Itä-Suomen yliopisto. Oikeustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Siltala, R. 2003: Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisu, A-sarja n:o 234. Helsinki, Suomalainen Lakimiesyhdistys.

Tapani, J. & Tolvanen, M. & Hyttinen, T. 2019: Rikosoikeuden yleinen osa – vastuuoppi. Helsinki, Alma Talent.

Sähköiset lähteet

Helsingin Sanomat 2020: Näin Vastaamo-vyyhti on edennyt: Viime viikon keskiviikkona potilaiden tietoja vuodettiin verkkoon, viikkoa myöhemmin rikosilmoituksia oli tehty yli 15 000. 30.10.2020. Viitattu 11.10.2022. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006706396.html> (Helsingin Sanomat 2020a)

Helsingin Sanomat 2020: Potilaiden tietoja vietiin psykoterapiakeskuksen tietomurrossa, yritys kertoo joutuneensa kiristuksen uhriksi. 21.10.2020. Viitattu 11.10.2022. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006676407.html> (Helsingin Sanomat 2020b)

Helsingin Sanomat 2021: Psykoterapiakeskus Vastaamon tietomurrosta saatuja tietoja on päätenyt avoimeen verkkoon. 27.08.2021. Viitattu 11.10.2022. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000008224411.html>

Iltta-Sanomien 2017: ”Sextortion” yleistyi rajusti – näin karu seksikiristysilmiö pyöri Suomessa. 19.06.2017. Viitattu 26.02.2023. Saatavilla: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005260253.html>

Kyberturvallisuuskeskus 2021: Näin suojaudut nettihuijaukselta. Viitattu 15.10.2022. Saatavilla: <https://www.kyberturvallisuuskeskus.fi/fi/ajankohtaista/ohjeet-ja-oppaat/nain-suojaudut-nettihuijaukselta>

MTV Uutiset 2018: Huumevelkojen perintä johti isän uhkailuun – teko jäi yritykseksi isän mentyä pankin sijasta poliisille. 12.07.2018. Viitattu 15.10.2022. Saatavilla: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/huumevelkojen-perinta-johti-isän-uhkailuun-teko-jai-yritykseksi-isän-mentyä-pankin-sijasta-poliisille/6989674>

MTV Uutiset 2020: Vastaamo-kiristäjän aikaraja umpeutui – julkaistaanko tiedot? Toistaiseksi Torverkossa liikkuu vain epäselviä väitteitä. 28.10.2020. Viitattu 11.10.2022. Saatavilla: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/vastaamo-kiristajan-alkaraja-umpeutui-julkaistaanko-tiedot-toistaiseksi-tor-verkossa-liikkuu-vain-epaselvia-vaitteita/7967296#qs.fb3q2d>

Suomen poliisi 2022: Epäillyt pyytävät lapsilta ja nuorilta alastonkuvia – tavoitteena rahan kiristäminen. Uutinen 31.10.2022. Viitattu 17.11.2022. Saatavilla: <https://poliisi.fi/-/epaillyt-pyytavat-lapsilta-ja-nuorilta-alastonkuvia-tavoitteena-raham-kiristaminen>

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2022: Tietoon tulleet rikokset ja niiden selvittäminen rikosryhmittäin tekokunnan ja ilmoitusvuoden mukaan, 1980–2021. Viitattu 12.10.2022. Saatavilla: https://pxweb2.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_rpk/statfin_rpk_pxt_13ex.px/

Yleisradio 2016: Tutkimus: Alastonkuvilla kiristäminen on luultua yleisempää. 12.5.2016. Viitattu 26.02.2023. Saatavilla: <https://yle.fi/a/3-8875431>

Wittes, B. & Poplin, C. & Jurecic, Q. & Spera, C. 2016: Sextortion: Cybersecurity, teenagers, and remote sexual assault. Center for Technology Innovation at Brookings. Saatavilla: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/05/sextortion1-1.pdf>